

Het Chiliasme in het licht der historie

Studie over de Bijbelse uitleg van Openbaring 20

door Oude Kerkvaders uit de eerste drie eeuwen

door

Ds. Harry Bultema

(1884-1952)

Nederlands Bijbelstudie Centrum NBC

Circulaire 7e jaargang nummer 1 april 1997

Toegevoegd de visie van :

Ds. W. á Brakel

Dr. A. Kuyper

Ds. G. H. Kersten

Wij hebben ons ten taak gesteld om een beknopt geschiedkundig overzicht te geven van de levende verwachting van de toekomst des Heeren. En wij maken ons niet aan overdrijving schuldig, wanneer wij zeggen dat deze geschiedenis bijna geheel samenvalt met die van het Chiliasme, de leer van het duizendjarig rijk, (het Millennium) in een of andere vorm. Doel van dit overzicht is voornamelijk drieërlei.

- Ten eerste willen we wijzen op *de kracht van de toekomst van onze Heere Jezus Christus*. 2 Petrus 1:16 Ieder die met de vermaningen van het Nieuwe Testament bekend is, kan weten dat deze in de meeste gevallen de wederkomst van Christus als drangreden hebben. Er is dan ook geen ander leerstuk aan te wijzen, waarvan zulk een ongeëvenaarde invloed uitgaat op hoofd en hart, geloof en leven.
- Ten tweede wensen we een lans te breken voor het vaak slecht begrepen en smadelijk belasterde Chiliasme. Waar heeft men het al niet van beschuldigd! Zo worden de Chiliasten, om maar iets te noemen, gedurig weer beschuldigd dat ze nog een heilstaat der kerk op aarde verwachten éér Christus wederkomt. Maar deze beschuldiging verraadt onkunde aangaande het historisch Chiliasme. Het verwijt van dweperij is mede overbekend. Het is waar dat de historie van het Chiliasme wijst op vele op hol geraakte hoofden. Maar wat bewijst dit tegen het Chiliasme als zodanig? Immers niets. Het is er mee als met de leer der verkiezing. Wat is er niet vanaf de dagen van Paulus ter rechter en ter linker zijde tegen deze troostrijke waarheid gezondigd! Maar al het misbruik dat er tegen gemaakt is, bewijst niets tegen, maar wel veel vóór haar. Waar helder licht is, vallen donkere schaduwen. Het is hoogst onbillijk het Chiliasme een knauw te geven, terwille van de dweperij welke met het valse Chiliasme gepaard ging, of om het misbruik dat zinnelijke mensen ervan gemaakt hebben.
- In de derde plaats hopen wij dit kort overzicht, waarbij aan een volledige kenschetsing of wetenschappelijk-historische uiteenzetting zelfs niet te denken valt, terzelfdertijd, althans ten dele, de dienst te laten vervullen van een bibliografie; wij zullen straks enkele geraadpleegde bronnen aanduiden. Wij slaan eerst een vluchtige blik op de oude, daarna op de middeleeuwse, om ten laatste kort stil te staan bij de moderne geschiedenis van de Chiliastische verwachting van 's Heeren toekomst.

De eerste drie eeuwen Het is thans zo goed als uitgemaakt, dat de kerk van de eerste drie eeuwen Chiliastisch is geweest. Deze stelling lokt haast geen tegenspraak meer uit, maar wordt door alle nieuwe geschiedschrijvers bevestigd. Tot staving hiervan volgen hier enkele aanhalingen van niet-Chiliasten.

Hoekstra

De moderne Dr. S. Hoekstra schrijft in zijn christelijke Geloofsleer: "Bijna volstrekt algemeen was in de oudste tijd bij de christenen de verwachting van de wederkomst van de verheerlijkte Christus. Zij hing samen met het geloof dat Christus wederkomen zou om een aards Messiasrijk op te richten."

Gieseler

Gieseler schrijft in zijn Kerkgeschiedenis, deel 1, pag. 166: "In alle geschriften van deze tijd (van de twee eerste eeuwen) treedt het Chiliasme zo duidelijk op de voorgrond, dat men het wel voor het algemeen geloof van dit tijdvak moet houden." In de bekende Dogma-geschiedenis van Hagenbach wordt dit aangehaald.

Semisch

Semisch laat zich aldus uit: "In de eerste eeuwen met welke wij ons hier bezig houden, vormde het Chiliasme een grondbestanddeel, zoal niet van het algemeen kerkelijk geloof, dan toch der schoolse orthodoxie." Dit is overgenomen in het Patristisch-Biografisch Woordenboek van Toorenenbergen-Klein, waaraan we vele bijzonderheden ontleend hebben.

Harnack

Harnack schrijft in "Millennium" als volgt: "Inderdaad, de komst van Christus tot oprichting van het duizendjarig rijk werd in de vroege eeuwen met het Evangelie zelf verbonden." In gelijke zin laten mannen als Gibbon, Hase, Robertson, Shedd, Bush, Schaff, Mosheim, Knapp, Crippen, Barnes, Burton, Taylor, Muncher, Newton, Whitby, Kitto, Maitland, Chass. Hodge, Milner, Chillingworth, Alford, Gresswell, Trench, Hooikaas, Seeberg, Zahn, Loofs, Sheldon, Fisher, en anderen zich hierover uit.

En niet alleen wordt toegestemd dat het Chiliasme tot de leer der jonge kerk behoorde, maar men is het er tevens over eens dat het de meest gezegende invloed had op de wandel der gelovigen. Domela Nieuwenhuis zei in zijn: "Van Christus tot Anarchist": "Het geloof aan de wederkomst van Jezus heeft ontegenzeggelijk aan de oudste christenen zulk een grote dosis geloofsvertrouwen en moed gegeven, dat zij in staat waren tot een weergaloze zelfopoffering, zelfs het leven gering achtten, en soms er naar verlangden dat offer te kunnen en te mogen brengen."

In dezelfde zin laten Shedd, Gibbon, Bush en vele schrijvers van ver uiteenlopende gevoelens zich uit.

Thans noemen wij enkele "Apostolische vaders" en "kerkvaders", die een Chiliastische verwachting van Christus' toekomst gehad hebben.

Barnabas ¹

Barnabas, die veelal voor de bekende medearbeider van Paulus wordt gehouden, heeft een algemene zendbrief nagelaten, die blijkt geschreven te zijn na het jaar 70, omdat hij de verwoesting van Jeruzalem onderstelt. Dit is van grote betekenis, want had Barnabas verkeerde toekomst-beschouwingen gegeven, dan zou zijn gedachte een kleine twintig jaar later niet gesteund, maar veeleer tegengesproken zijn door Johannes in Openbaring 20. Het geschrift van Barnabas werd zo hoog geacht, dat men het lange tijd in de vergaderingen der christenen voorlas. De Codex Sinaiticus heeft het als een deel der heilige Schriftuur aangenomen. Barnabas schrijft:

"Let op, mijn kinderkens, waarom het Woord zegt: Hij voleindigde in zes dagen. Dit betekent dat God de Heere alle dingen voleindingen zal in de tijd van zes duizend jaren, want bij Hem is één dag als duizend jaren en duizend jaren als één dag, gelijk Hij getuigt. Daarom, mijn kinderkens, in zes dagen, dat is in zes duizend jaren, zullen alle dingen voleindigd worden. En Hij rustte op de zevende dag. Dit betekent, wanneer de Zoon komen zal en de wetteloze verdoen, en de goddelozen en de zon, maan en sterren bewegen, dan zal Hij heerlijk rusten op de zevende dag." Deze dag is volgens Barnabas de ware Sabbat van duizend jaren, wanneer Christus zal regeren.

Clemens Romanus ²

Clemens Romanus wordt door velen beschouwd als dezelfde, die in Filemon 4 genoemd wordt als *degene wiens naam geschreven was in het boek des levens*. Ook zijn werken waren in hoog aanzien; men schatte ze zelfs lange tijd onfeilbaar. Door Hamilton, Seiss, Haldeman, Silver en anderen wordt hij beschouwd als Chiliast.

Hermas ³

Hermas was hoogstwaarschijnlijk dezelfde als die in Rom. 16 door de apostel Paulus wordt gegroet. Hermas schreef een beroemd werk naar aanleiding van een visioen, waarin de Christus in herdersgewaad aan hem verscheen. Zoals van alle profetieën is ook van dit boek de grondtoon: *bekeert u! en de drangreden: de Heere komt!* - aldus Van Koetsveld. In het eerste gezicht verklaart Hermas, dat de aarde vernieuwd zal worden en

¹ De brief van Barnabas, oudchristelijk geschrift, door Clemens en Origenes onterecht aan hem toegeschreven. De Griekse tekst werd in 1859 ontdekt door Konstantin von Tischendorf in de Codex Sinaiticus. Men denkt aan Alexandrië als plaats van ontstaan. Een datering tussen 120 en 140 is waarschijnlijk.

² *Clemens Romanus*, is een van de eerste bisschoppen van Rome. Waarschijnlijk is het enige echte schrijven zijn brief aan de kerk van Korinte, die een reactie was op de strijd in Korinthe kerk, waar een aantal priesters was afgezet.

³ *De Herder van Hermas* wordt beschouwd als een waardevol boek en werd als een canonic geschrift beschouwd door sommige vroege kerkvaders. Het werd genoemd als de Schrift door Irenaeus en Tertullianus en was verbonden met het Nieuwe Testament in de *Codex Sinaiticus*, en het was opgenomen tussen de Handelingen van de Apostelen en de Handelingen van Paulus.

de rechtvaardigen in de toekomstige eeuw erop zullen wonen. Algemeen beschouwt men hem als Chiliast.

Papias⁴

Papias was een leerling van de apostel Johannes. Eusebius spreekt in zijn kerkgeschiedenis van hem, alsof hij een kleinzielig zwakhoofd was, doch op een andere plaats noemt hij hem welsprekend en machtig in de Schriften. Hij had alle gelegenheid, om de beschouwing van de apostel Johannes ten opzichte van de laatste dingen te kennen. Eusebius zegt van hem dat hij leerde dat "er een zeker duizendjarig rijk zal zijn, na de opstanding der doden, als Christus lichamelijk op aarde regeren zal." *Eusebius was een sterk anti-Chiliast* en verklaart de beschouwing van Papias reeds uit een onjuiste verklaring van de Openbaring. Papias had volgens hem geen oog voor het mystieke en figuurlijke van de Openbaring.

Polycarpus⁵

Polycarpus was door Johannes tot bisschop van Smyrna geordend. Hij was één der jongste leerlingen van Johannes. Zelf werd hij de leraar van Ireneüs. Deze noemt hem wegens zijn vroomheid de godzalige, die van zijn vertrouwelijke omgang met Johannes gewaagde met een van vreugde stralend gelaat. Hij stierf de marteldood. Ireneüs verhaalt van hem dat hij op gezag van Johannes leerde, dat de aarde gedurende het duizendjarig rijk zeer vruchtbaar zal zijn. Zo stemmen dan twee discipelen van Johannes hierin samen: Polycarpus en Papias.

Justinus de Martelaar (ca. 105-165)

Justinus de Martelaar was tien jaar oud toen Johannes stierf. Hij was een man van wijsgerige vorming. Op vriendelijk aanraden van een bejaarde christen begon hij de profetische Schriften te bestuderen. Het gevolg hiervan was dat hij er weldra de enig betrouwbare en bruikbare wijsbegeerte in erkende. In zijn beroemde "Samenspraak met Trypho de Jood", die ten doel had de Joden te overtuigen dat Jezus de ware Messias is, ontvouwt hij naar zijn uitdrukkelijke verklaring de leer van alle christenen. Hij gelooft, op grond der profeten, in een herbouwd, versierd, vergroot en bewoond Jeruzalem, alsmede in een duizendjarige Christusregering.

Ignatius (tot ca. 107)

Van deze apostolische vader kan niet met zekerheid gezegd worden dat hij Chiliast was. Toch is dit zeer waarschijnlijk wel het geval. Hij lette op de tekenen der tijden en leefde in de verwachting van de toekomst des Heeren, bestreed de antichrist uit zijn dagen en zag op de vergelding des loons. Zonder te willen beweren dat dit alleen bij Chiliasten kan voorkomen, is het niettemin een feit dat men genoemde zaken zelden elders aantreft.

⁴ **Papias** (ca. 65 - ca. 130 n.Chr.) was omstreeks 130 na Chr. bisschop van Hiërapolis in Phrygië (Klein-Azië). Hij was een belangrijke getuige uit de apostolische traditie en wordt daarom tot de Apostolische Vaders gerekend. Papias was een tijdgenoot en vriend van Polycarpus en heeft net als deze de apostel Johannes nog gekend.

⁵ **Polycarpus** (ca. 69 - Smyrna, ca. 156 na Christus) was een bisschop en martelaar. Hij behoort tot de apostolische vaders, mensen die leerlingen waren geweest van de apostelen.

Ireneüs (ca. 140-202)

Ireneüs had uit de mond van Polycarpus gehoord wat Johannes tot hem gesproken had. Als Ireneüs spreekt over de vergelding der gelovigen in de opstanding der rechtvaardigen, laat hij zich aldus uit:

"Genoemde zegen heeft ongetwijfeld betrekking op de tijden van het Koninkrijk wanneer de rechtvaardigen van tussen de doden zullen verrijzen om te heersen; wanneer de ganse schepping, vernieuwd en verheerlijkt, een overvloedige vrucht zal voortbrengen." Over de duur van het rijk laat hij zich aldus horen: "In hetzelfde getal dagen, waarin de wereld geschapen is, zal zij voleindigd worden; maar aldus dat elke dag duizend jaar zal zijn. God voleindigde op de zesde dag alles wat Hij gemaakt had en rustte op de zevende dag van al zijn werken. Dit is een geschiedenis van het verleden, maar tevens een profetie van de toekomst, want de dag des Heeren is als een dag van duizend jaren."

Ireneüs was de hoofdtolk der praktisch-Bijbelse school in Antiochië. Hier hebben we dan een ongebroken traditie. Johannes was de geliefde apostel des Heeren. De meesten die hier genoemd zijn hadden hem persoonlijk gekend en gehoord over de toekomstige dingen. En zij die gelijk Ireneüs de apostelen zelf niet gehoord hebben, spreken toch met gezag over het duizendjarig rijk, omdat zij de discipelen van Johannes hebben gekend.

Tertullianus

Tertullianus leefde tot na het jaar 220. Hij was één der merkwaardigste mannen van de jonge kerk. De standvastigheid der martelaren was de aanleidende oorzaak geweest, dat hij het christendom omhelsde. Hij schreef een Chiliastisch werk over "De hoop der gelovigen", dat echter niet meer bestaat. In zijn boek tegen Marcion schrijft hij:

"Wij belijden dat ons een Koninkrijk is beloofd vóór de volmaakte staat in de hemel en in een andere toestand; aangezien dit zijn zal na de opstanding, gedurende duizend jaren, in het herbouwde Jeruzalem. Nadat deze duizend jaren voorbij zijn, gedurende welke tijd de opstanding der heiligen voltooid wordt, die al naar hun verdiensten vroeger of later opstaan, zal het oordeel en de verbranding aller dingen plaats hebben."

Cyprianus (ca. 200-258)

Cyprianus was de befaamde bisschop van Carthago. Hij wijdde zich met grote ijver aan het onderzoek der Heilige Schrift en verklaarde haar eenvoudig en, natuurlijk, ook Op. 20:1-6. Hij geloofde gelijk bijna al zijn tijdgenoten dat het zevende duizendtal jaren voor deze wereld, in overeenstemming met de zevende rustdag na de schepping, het grote sabbatsjaar der wereld zal zijn. Tertullianus en Cyprianus waren de hoofdvertegenwoordigers van de Noord-Afrikaanse school in Carthago. De richting dezer school wordt veelal aangeduid als "practisch kerkelijk". Zij verwierp de filosofische bespiegelingen en hield zich aan het positieve christendom.

Hippolytus (tot ca. 235)

Hippolytus wordt geroemd als één van de vruchtbaarste en veelzijdigste schrijvers der westerse kerk. Niet de wijsbegeerte, maar de Schrift was hem het voorwerp van onderzoek. Voeg daarbij dat hij leerling was van de sterke Chiliast Ireneüs en dan zoudt ge ook moeilijk anders van hem kunnen verwachten. In zijn geschrift over de Antichrist toont hij zichzelf een overtuigd voorstander.

Clemens Alexandrinus ⁶(ca. 150-215)

Clemens Alexandrinus kan met recht de vader van de Alexandrijnse school worden genoemd. De vertegenwoordigers dezer school waren reeds duizelig van de wijsgerige bespiegelingen hunner dagen. Deze Clemens staat bekend als een vurig tegenstander van het Chiliasme en dit behoeft ons niet te verwonderen, want het is juist deze man die met zijn beroemde leerling Origenes de kerkelijke uitlegkunde voor vele eeuwen bedorven heeft. De Joods-Griekse leer van de Logos was het middelpunt van zijn godsdienstige- filosofische beschouwingen. Prof. Berkhof schrijft van hem in zijn Hermeneutiek: "Clemens van Alexandrië was naar het schijnt de eerste die in de gehele Bijbel, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament, een parabolische zin vond en het beginsel uitsprak: Heel de Schrift moet allegorisch (d.i. zinnebeeldig, vergeestelijkt) worden verklaard." Toch geloofde, als we Dr. Zeiss geloven mogen, ook Clemens aan een wereldsabbat op de zevende duizendjarige dag der wereld.

Nepos (ca. 250)

Deze man wordt veelal beschouwd als een verschrikkelijk ketter. Wat had hij dan toch gedaan? Niets kwaads. Zijn felle tegenstander Dionysius moest zijns ondanks erkennen, dat hij achting had voor zijn vroomheid, zijn Schriftkennis en zijn verdiensten voor het kerkgezag. Maar deze bisschop van Egypte verklaarde de Schrift en ook de profetieën woordelijk en onbevangen en daarom werd hij een Chiliastische ketter.

Hij schreef een werk tegen de Alexandrijnse school, onder de titel: "De wederlegging der Allegoristen." Dit werk is streng Chiliastisch, doch volgens velen niet overdreven. Een Bijbels Chiliast weet altijd onderscheid te maken tussen een *zedelijk* en een *zinnelijk* rijk. Dit werk van Nepos maakte grote opgang onder de christelijke leraars in Egypte. Zelfs in de zesde eeuw waren er nog die zich naar hem noemden.

Dionysius van Alexandrië ⁷(ca. 200-265) Tegen dit werk nu kwam Dionysius van Alexandrië op. Hij was een leerling van Origenes en geheel van diens geest doordrongen. Op kerkelijk gebied vertegenwoordigde hij een lakse richting en in de leer was er bij hem "een onbestemde ruimte en buigzame rekbaarheid van begrippen." Veelbetekenend zijn ook de argumenten die door hem tegen het Chiliasme van Nepos aangevoerd werden.

Ze komen hierop neer:

1. Johannes heeft de Openbaring nooit geschreven" maar de een of andere ketter.
2. Dit boek Openbaring kan nimmer verstaan worden.
3. De Heilige Schrift moet niet letterlijk, doch zinnebeeldig worden opgevat.

⁶ **Clemens** staat bekend als een vurig tegenstander van het Chiliasme. De Joods-Griekse leer van de Logos was het middelpunt van zijn godsdienstige-filosofische beschouwingen. Door het Griekse denken in de christelijke geloofsleer een wijsgerig fundament te geven, wilde hij die verder ontwikkelen en emanciperen. Ook was hij van mening dat de Schriften ook een allegorisch (zinnebeeldige, geestelijke) toepassing hadden.

⁷ Patriarch van Alexandrië

Lactantius (ca. 250-320) Lactantius was een zeer vruchtbaar schrijver, heel geleerd en een vurig tegenstander van de heidense wijsbegeerte. Hij wordt dikwijls genoemd de christelijke Cicero. Hij schrijft:

"Gelijk de Heere zulke grote dingen in zes dagen gemaakt heeft, zo moeten zijn godsdienst en waarheid gedurende deze 6000 jaren werken, terwijl de boosheid hier verkeert en heerst. En daar de Heere rustte op de zevende dag en die heiligde, alzo zal alle boosheid na de 6000 jaren verbannen worden en de gerechtigheid gedurende duizend jaren heersen; er moet vrede en rust komen van al de moeite, die de wereld zolang heeft verduurd. De Koning en Overwinnaar zal Zelf heersen op aarde met hen (zijn heiligen) en Hij zal de heilige stad bouwen en dit Koninkrijk der gerechtigheid zal duizend jaren bestaan. De aarde zal al haar vrucht voortbrengen zonder de moeitevolle arbeid der mensen. De wilde dieren zullen hun woestheid afleggen en tam worden. De slang zal geen gif meer hebben, geen roofdier zal meer verslinden."

Commodianus (ca. 400)

Commodianus was een dichter en historicus. Als heiden geboren en getogen werd hij door het lezen van de Bijbel voor het christendom gewonnen. In de beide grote werken die hij schreef doet hij zich kennen als iemand die geloofde in de eerste opstanding en in de duizendjarige heerlijkheid op aarde. Met scherpe kleuren schildert hij het einde dezer bedeling.

Melito van Sardis ⁸(2e eeuw)

Melito van Sardis wordt genoemd als een man die steeds in de Heilige Geest gewandeld heeft en als een ijverig, wijs en door God verlicht bisschop der gemeente in Klein Azië, die een brief van de verheerlijkte Heiland ontving. Hij was een man van veelzijdige bekwaamheid, doch zijn vele geschriften zijn ons niet bewaard gebleven. Volgens de berichten doet hij zich in zijn geschriften over de Openbaring en over de profetieën kennen als voorstander van de realistische Schriftverklaring - dus als tegenstander van het vergeestelijken der Schrift, zoals de Gnostieken en de Alexandrijnse school dit voorstonden.

Methodius ⁹(tot ca. 311)

Methodius staat bekend als een felle tegenstander van de allesvergeestelijkende theologie van Origenes. Hij was een bewust voorstander van de woordelijke opvatting

⁸ **Melito van Sardes** (overleden C.180) was de bisschop van Sardis, in de buurt van Smyrna in West-Anatolië, en een groot gezag in het vroege christendom. Hiëronimus spreekt over de Oude Testamentische canon vastgesteld door Melito, citeert Tertullianus in die zin dat hij geacht werd een profeet te zijn.

⁹ **Methodius van Olympus** was een christelijke bisschop, kerkelijke auteur, en martelaar. Er zijn maar weinig verslagen over het leven van deze eerste wetenschappelijke tegenstander van Origenes, Eusebius wilde hem niet noemen in zijn Kerkgeschiedenis, waarschijnlijk omdat hij tegen verschillende theorieën van Origenes was. Hiëronymus noemt hem.

der Schrift en bijgevolg kan het wel niet anders of hij moet als Chiliast bekend staan. Hij stierf in 311 gedurende de vervolging onder keizer Maximus de marteldood.

Victorinus Petavionensis¹⁰(tot ca. 362)

Victorinus Petavionensis schreef behalve vele andere verklaringen ook een uitlegging van de Openbaring. Volgens het getuigenis van Hiëronymus was hij een aanhanger van de leer van het duizendjarig rijk. Ook Victorinus verwierf de martelaarskroon.

Sulpicius Severus (ca. 363-420)

Sulpicius Severus is waarschijnlijk eerst na 420 gestorven. Hij wordt geroemd als een schitterend redenaar, fijn stylist en zeer rechtzinnig schrijver over kerkelijke zaken. Hij had oog voor de tekenen der tijden, was tegenstander van de allegoriserende richting en handhaafde de algemene zienswijze, dat na zesduizend jaren de wereldsabbat zal aanbreken.

Conclusies Uit deze blinkende rij van getrouwe getuigen zijn onzes inziens de vier volgende zaken voldoende duidelijk.

1. Het Chiliasme werd in de eerste drie eeuwen na Christus door de geleerdste en Godzaligste mannen aan alle plaatsen onderwezen. Door Papias in Frygië, Justinus in Palestina, Clemens Romanus in Rome, Ireneüs in Galicia, Nepos in Egypte, Cyprianus en Tertullianus in Carthago, Hippolytus en Lactantius in Rome, Victorinus in Petavium, enz. Het was de leer der ganse kerk.
2. Men leerde het Chiliasme niet op grond van enig wijsgerig beginsel, maar krachtens de Heilige Schrift zelf, alsmede op grond der mondelinge overlevering, die men uit de mond der apostelen persoonlijk had opgevangen. Barnabas, Clemens Romanus en Hermas Pastor waren de leerlingen van Paulus; en Papias, Polycarpus en Ignatius van Johannes. Men kon het dus zeker weten.
3. Het Chiliasme had blijkbaar een voortreffelijke invloed op hart en leven. "De apostolische vaders geven bijna niets anders dan een schier onafgebroken reeks van vermaningen voor het leven van de christen," zo schreef Dr. F. J. Grosheide. Velen van de hier genoemden zijn getrouw geweest tot in de dood. Ja, zulk een heiligende invloed ging er uit van de verwachting des Heeren en van hetgeen met Zijn komst verbonden geacht werd, dat vele ongelovige geschiedschrijvers alleen uit die verwachting hun ascese of deugdoefening verklaren. Zie b.v. Hooikaas: "De ascese der eerste christenen."

¹⁰ **Victorinus van Poetovio** (gestorven in 303 of 304) was een kerkelijke schrijver die leefde ongeveer 270, en die de marteldood stierf tijdens de vervolgingen van keizer Diocletianus. Geboren vermoedelijk in Griekenland over de grenzen van de Oost-en West-Empires of in Poetovio met nogal gemengde bevolking, sprak Victorinus Grieks beter dan Latijn. Hij was de eerste theoloog om Latijn te gebruiken voor zijn exegese. Net als veel van zijn tijdgenoten was hij sterk overtuigd van het Chiliasme, wat later tot zijn veroordeling leidde.

4. Door niet één rechtzinnig kerkvader werd deze leer tegengesproken. Caius van Rome is volgens Mosheim de eerste geweest die er de strijd tegen aanbond. Doch hij erkende dat deze leer in het boek Openbaring gevonden werd en deswege verwierp hij dit boek als een "samenstelling van monstrueuze fabelen". Hij meende dat het een grof-zinnelijk en vleselijk millennium leerde. De schrijver der Openbaring was volgens hem niet de apostel Johannes, maar de ketter Cerinthus, die om zijn dwalingen ingang te verschaffen, deze op de achtbare naam van Johannes gezet heeft. Dionysius was niet gezond in de leer en kon eveneens niet met goed gevolg de strijd tegen het Chiliasme voeren, dan tot de dure prijs van verwerping van het laatste Bijbelboek. Clemens van Alexandrië ging bij de verklaring der Schrift van geheel verkeerde beginselen uit en was daarbij zeer wijsgerig- speculatief. *Eusebius was een halve Ariaan en heeft om vele redenen als kerkleeraar volstrekt geen goede naam.*

De Alexandrijnse school

De Alexandrijnse school vormde het geduchtste bolwerk van de bestrijders van het Chiliasme. Het is van de grootste betekenis te weten, dat uit deze hoek de eigenlijke tegenstand losbrak en dat voornamelijk aan deze school het verval dezer leer is te wijten. Wat was de meest kenmerkende trek dezer school? Wijsgerige en vaak bandeloze bespiegeling, schriftverdraaiing en veel filosofische trots. *Origenes* was de geleerdste vertegenwoordiger van deze school en haar voornaamste tolk. Hij was vurig gekant tegen het practisch-Bijbels Chiliasme en beschouwde de Openbaring als een verzameling van wilde dromerijen, waaruit niemand wijs kan worden. Hij staat daar met al zijn geleerdheid alle eeuwen door als de grootmeester in het vergeestelijken. In de leer was hij radicaal Universalist ("alverzoener").¹¹ Hij koesterde zelfs nog alle hoop voor het zalig worden van de duivel. Hij loochent als Hymenéus en Philetus de lichamelijke opstanding. Dat deze aartsketter en schriftverdraaier zich sterk tegen de leer van het duizendjarig rijk verzette, behoeft ons niet te verwonderen.

De school van Alexandrië had een grote roep van geleerdheid. Het natuurlijk mensenhart was altoos zeer geneigd om een knieval te doen voor de godin der rede en der wetenschap. De kwade beginselen, door Origenes en zijn school voorgestaan, werkten door, zodat de kerkvergadering van Laodicéa in het jaar 360 reeds zover ging, dat ze het laatste Bijbelboek, uit weerszin tegen deze leer, buiten de cánon sloot en er dientengevolge voortaan een algemeen vooroordeel tegen dit boek bestond, dat zelfs in de dagen der Kerkhervorming nog niet was verdwenen en ook thans nog springlevend is.

Ds. H. Hoekstra (wiens bestrijding van het Chiliasme onze goedkeuring volstrekt niet kan wegdragen, omdat hij het niet begrijpt en onder vertoon van strenge bewijsvoering er toch niet één werkelijk bewijs tegen aanvoert) beschuldigt Origenes ervan de

¹¹ ... Daarenboven werden Origenes verschillende grove dwalingen toegerekend zoals bijvoorbeeld, dat hij geloofde dat de boze geesten uiteindelijk nog zalig zullen worden, enz. Maar hij zelf ontkent dit in een bepaalde brief geschreven aan die van Alexandrië, waarin hij klaagt van de schaamtelooheid van zijn tegenstanders, die hem durfden bekladden in zijn leven met zulke lasteringen die zelfs geen volslagen krankzinnig mens zou zeggen. Hoe zal men dan met zijn geschriften omspringen na zijn dood! Zie: Het bloedig toneel, of Martelaarspiegel de Doopsgezinde of weerloze Christenen; deel I. Door Th. J. van Braght; 1685. Blz. 88 en 113.

Oosterse kerken mede door zijn Grieks-wijsgerige alles vergeestelijkende richting verwoest te hebben.

Verder zegt hij: "De bestrijding van het Chiliasme door die richting kan niet onze goedkeuring wegdragen: zij stelden hun bespiegelingen boven Gods Woord en verwrongen dit naar hun hoogdravende denkbeelden, daarbij de wederopstanding des vleses en de toekomstige verheerlijking van de ook door God geschapen stoffelijke wereld loochenende; want in de stoffelijke wereld, in de materie, zat volgens hen de zonde, waarvan de geest des mensen zich moet vrijmaken. Natuurlijk waren ze dan ook erg tegen het Chiliasme. Maar zij wierpen, gelijk het spreekwoord zegt, met het badwater ook het kind weg. Zij waren van het soort van Hymenéus en Filetus, die van de waarheid waren afgeweken, zeggende dat de opstanding reeds geschied was." 2 Tim. 2:18 Het veld winnen van de verderfelijke beginselen dezer school was de eerste en voornaamste oorzaak van het uitslijten van het Chiliasme.

Constantijn de Grote

Een tweede oorzaak van zijn verval moet gezocht worden in de bekering van Constantijn de Grote en de daarmee in verband staande *verheffing der kerk tot staatskerk*. Deze vorst schijnt een mengelmoes van heiden en christen te zijn geweest. Velen menen dat hij tot het christendom overging, opdat dit wederkerig hem rijke diensten mocht bewijzen. Hij was stellig een zeer wrede beul van een mens. Hij vermoordde zijn eigen zoon Crispus en zijn tweede vrouw Fausta. Eerst een week voor zijn dood werd hij gedoopt.

In 323 beklom hij de troon der Caesars. En nu werd hij beschouwd als de Pontifex Maximus, de hogepriester, der gemeente van Christus. De kerk wenste zichzelf daarmee heimelijk geluk, want de druk der vervolging nam nu een einde. Zij begon zich nu rijk en machtig te gevoelen en ging haar afkomst en toekomst vergeten. Zij ging zich nu op aarde thuis gevoelen. En wie hier een blijvende stad meent gevonden te hebben, zoekt de toekomstige niet meer. Waar de kerk haar burgerschap hier op aarde waande, verwachtte ze niet langer haar Heere uit de hemel. Wel bleef zij in woorden de belijdenis van Zijn wederkomst handhaven, doch dit had geen gezegende invloed meer op het leven. Dat was de tijd waarvan men meermalen hoort zeggen: "Toen de kerken waren van goud, waren de christenen van hout." Van smadelijk vervolgd werd de kerk de koningin der aarde en het zijn sterke benen die de weelde kunnen dragen. Die sterke benen bleken dan ook spoedig te ontbreken.

Ketters

In de derde plaats waren het *de ketters die het Chiliasme in verdenking brachten*. Niet alleen de Joden, maar ook de Joodsgezinde secten als de Ebionieten en de Nazareërs waren voorstanders van een grof-zinnelijk Chiliasme. De zeer gevaarlijke ketter Cerinthus verwachtte een millennium, gelijkende op dat wat thans de Mormonen leren. Hij werd door menigeen als de vader van het gnosticisme beschouwd en maakte van het millennium ook een luilekkerland. Evenzo de Montanisten, Donatisten en Anabaptisten (Wederdopers) dier dagen.

En niet alleen de secten, maar ook uitnemende mannen als Papias, Irenéus, Nepos, Commodianus en Lactantius hebben zich soms te onbezonnen uitgelaten, zodat dit tegenspraak uitlokte en de spotters een stok in de hand gaf. Dit bewijst echter niets tegen het *Bijbels Chiliasme* zelf. In zekere zin kan van het gehele christendom gezegd

worden dat zijn grootste vijanden de slordige christenen zelf zijn. Dat is altijd de listige methode des duivels geweest. Als hij het goede zaad in zijn groei niet belemmeren kan, dan zaait hij er vals zaad, dat veel op het goede zaad lijkt, tussen.

Hiëronymus en Augustinus

Tenslotte moet als een laatste oorzaak van het op de achtergrond treden van de leer aangaande het duizendjarig rijk gedacht worden aan de arbeid der twee grote kerkvaders Hiëronymus en Augustinus, voornamelijk de laatste. Hiëronymus leefde tot aan het jaar 420. Hij wordt beschouwd als de Roomse kerkvader bij uitnemendheid. Hij had meer wetenschap dan karakteradel. Voor een tijdlang was hij de secretaris van Damasus.¹² Deze Damasus vaardigde een verbod uit tegen de werken van Papias, Nepos, Victorinus en Sulpicius Severus, die allen over het Vrederijk geschreven hadden.

Dit had mede tengevolge dat het concilie van Rome ten jare 373 het Chiliasme als kettters veroordeelde en formeel en officieel verwierp. Rome heeft altoos het Chiliasme gehaat. Dit behoeft ons niet te verwonderen, want Rome wil zelf het koninkrijk van Christus zijn.

Augustinus is echter de man geweest die meer dan iemand anders het kerkelijk lot van het Chiliasme heeft beslist. Hij leefde in een veelbewogen tijd. De jammerlijke gevolgen van de Staatskerk begonnen overal merkbaar te worden. De leraars werden wereldgroten en een Bijbels leven begon meer en meer zeldzaam te worden. In deze benarde tijden verwachtte Augustinus zelf aanvankelijk een duizendjarig vrederijk. Maar toen hij het Romeinse keizerrijk, dat eeuwig was genoemd, zag vallen onder de forse slagen der Noorse barbaren, terwijl daarentegen de kerk niet alleen staande bleef, maar bij de dag meer invloed verkreeg op de volken der aarde, toen werd de hoogkerkelijke idee in hem geboren. Nu liet hij de verwachting van het toekomstig koninkrijk varen, terwijl hij bevangen werd door de waan dat het duizendjarig rijk reeds gekomen was met de eerste komst van Christus en thans in de kerk tot openbaring kwam. Zijn hoofdwerk "De Stad Gods" is in werkelijkheid niets anders dan een uitwerking en verheerlijking van de hoogkerkelijke gedachte, daar de kerk het een en het al is. Naar deze gedachte wordt de kerk overal in de Schrift gevonden. Zij is naar deze idee terzelfdertijd Sion, Juda, Efraïm, Jeruzalem, Jakob, de Bruid van Christus, het Koninkrijk van Christus, en wat niet al meer. Volgens "De Stad Gods" is de duivel nu al gebonden en verjaagd uit de harten der gelovigen. De heiligen regeren en overwinnen reeds met Christus over de zonde en de duivel. De antichrist, het beest, is niets anders dan de boze wereld. Het

¹² **Damasus I** (Guimarães, ca. 305 - Rome, 11 december 383) was de 37ste bisschop van de Kerk e Rome. Hij was de zoon van een Spaanse priester, Antonius genaamd, en een zekere Laurentia. Damasus verwierp het arianisme. Damasus stond bekend als iemand die zich vooral met wereldlijke zaken bezig hield. Hij was berucht om zijn decadente banketten. Een rijke Romein, Praetextatus, grapte tegen hem: "Maak me bisschop van Rome en ik word christen", als reactie op zijn gedrag. In 378 werd er zelfs een klacht tegen hem ingediend wegens overspel, maar deze werd door keizer Gratianus zelf verworpen. Zijn pontificaat kenmerkt zich vooral door een versterking van de pauselijke macht, en de zoektocht naar een theologisch argument voor deze macht. Dat vond hij onder andere in Mattheüs 16:18, waar in staat: "En Ik zeg u: gij zijt Petrus; en op die rots zal ik mijn gemeente bouwen." Damasus wordt geassocieerd met Hiëronymus, die onder meer de *Vulgaat*, schreef. Ook is hij verantwoordelijk voor de versiering van kerken en het verfraaien van liturgische handelingen.

beeld van het beest is de huichelarij. Ja, zelfs liet hij zich als reactie op het zinnelijk drijven van sommige Chiliasten en de Donatisten in beginsel vervoeren tot het standpunt van Hymenéus en Philetus, die zeiden dat de opstanding al geschied was.

Zodra men deze beschouwingen is toegegaan, legt men de pelgrimsmantel af en de pelgrimsstaf terzijde, want dan is men reeds thuis. Hier verliest men het doel der kerk uit het oog. Men meent dat het haar roeping is om de maatschappij, zo niet de ganse wereld, te bekeren, te reformeren en te repareren. Bij deze beschouwing beperkt men zijn blik tot het verleden en het heden, en verliest men het toekomstig werk van Christus uit het oog. De satan moet wel bijzonder met dit stelsel zijn ingenomen. Het rekt immers nauwelijks met hem en wat kan hij meer verlangen?

Dat zijn dan nu de spijkers met koppen, volgens Ds. H. Hoekstra door Augustinus tegen het Chiliasme geslagen. Wij kunnen niet nalaten op te merken dat dit zeer weinig steekhoudende spijkers met uiterst dunne koppen zijn. Enerzijds strelen zij het vlees des zondaars.

Rome beriep zich gaarne op Augustinus. Iedere pastoor praat Augustinus na. Maar anderzijds is het diep beschamend voor de tegenstanders van het Chiliasme, dat men geen deugdelijker en schriftuurlijker bewijzen weet aan te voeren. Wij aarzelen geen ogenblik om Augustinus en allen die met hem op deze punten gelijk denken, op grond van Gods heilig Woord te beschouwen als pseudo-Chiliasten

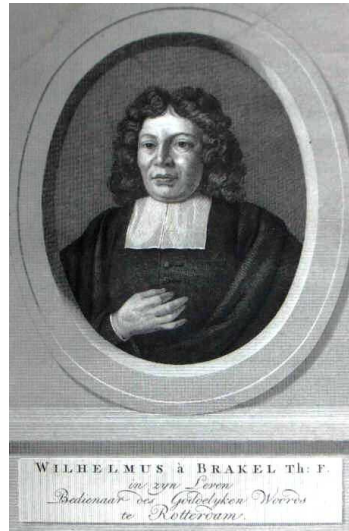
Toevoeging Redactie Stichting Gihonbron:

J.J.H. KURTZ; Leerboek Kerkgeschiedenis; uitgave 1873.

Het **chiliasme**, of de hoop op een toekomstig duizendjarig rijk van CHRISTUS en van Zijn heiligen op aarde, was onder de verdrukkingen en het lijden van de eerste eeuwen een lievelingsleer van de kerkleraars geworden. Haar eerste vertegenwoordiger (die haar reeds op zeer sterkzinnelijke wijze had opgesierd), was de apostel-leerling PAPIAS. Met bijzondere liefde hing haar de Klein-Aziatische kerk aan, ook IRENAEUS, maar toch op betrekkelijk bedachtzame wijze. Met dwepende geestdrift waren inzonderheid ook de Montanisten haar toegegaan, (§ 23).

Slechts de Alexandrijnsche school met ORIGENES aan het hoofd kon bij haar spiritualistische richting dezer leer niet toegegaan zijn.

Haar krachtigste tegenstander echter werd de omkeer van zaken onder CONSTANTIJN de Grote. De kerk begon zich thans voor een lange duur van haar nog overig aards bestaan in te richten, en de **rijkskerk** van het tegenwoordige bracht het toekomstige duizendjarige rijk in vergetelheid. Sedert nam de afkeer van de kerk van het chiliasme dermate toe, dat men het weldra rechtstreeks onder de ketterijen telde.



Redelijke Godsdienst - deel III

Verklaring van de Openbaring van Johannes

door Theodorus á Brakel

(a) *En ik zag een engel afkomen uit de hemel, hebbende de sleutel des afgronds, en een grote keten in Zijn hand.*

Deze zaken moet men niet letterlijk verstaan, want het is een gezicht, dat in vertrekking van zinnen gezien werd. De Heere Jezus is de Engel, in Wiens binnenste de naam Jehovah is, de Engel des Verbonds, Die de satan de kop vermorzeld heeft, Die de sleutel van de hel en des doods heeft. Die heeft alleen macht om de satan te binden en te ontbinden. En als dat geschiedt van een geschapen engel, dan krijgt die toch commissie en kracht van de Heere Jezus, 't welk hier door sleutel en keten te kennen gegeven wordt.

(b) *Aan wie wat gedaan wordt. Deze wordt vers 2 genoemd: En Hij greep de draak, de oude slang, welke is de duivel en satanas.*

Wie deze is, geven de benamingen genoeg te kennen. 't Zijn schrikkelijke namen van de overste van de duivelen, waaronder al zijn engelen inbegrepen zijn. Hij wordt zo genoemd wegens zijn boosheid, haat tegen Christus en Zijn kerk, bestrijding ervan en zijn venijnigheid en listigheid.

(c) *Wat de Engel aan de draak doet, vs. 2, 3, En bond hem duizend jaren; en wierp hem in de afgrond, en sloot hem daarin, en verzegelde dien boven hem, opdat hij de volken niet meer verleiden zou, totdat de duizend jaren zouden geëindigd zijn. En daarna moet hij een kleinen tijd ontbonden worden.*

Al is de duivel ten uiterste boos, zo heeft hij toch geen macht om zijn boosheid naar zijn wil uit te voeren. Al wat hij gedaan heeft en doet, is enkel door toelating van de Heere Jezus, en dat met bepaling van trap en tijd. De duivelen vrezden voor de afgrond, daarom baden ze de Heere Jezus, dat hij hen daarheen niet wilde verbannen. Nu wordt hij gegrepen, gebonden in de afgrond geworpen, daarin gesloten en verzegeld, en dat te dien einde, *opdat hij de volkeren niet meer verleiden zou.*

Hij is een mensenmoorder, hij zaait ketterijen, hij verblindt de zinnen van de ongelovigen, heerst over hen, en houdt ze onder zijn strikken gevangen, en bestrijdt de gelovigen op allerlei wijze. Maar nu zal hem dat afgesneden worden, en dat voor de tijd van duizend jaren, een eigenlijke en bepaalde tijd van duizend jaren of daaromtrent, zolang *totdat de duizend jaren geëindigd zouden zijn*, en niet langer; want *daarna moet hij een kleine tijd ontbonden worden*.

Dat is niet zó te verstaan, alsof er in die tijd van de duizend jaren volstrekt geen duivelen meer op de aarde zouden zijn. Hij zal altijd als een brullende leeuw omgaan, zoekend wien hij mocht verslinden. Maar 't ziet op de publiekheid; hij zal geen openbare staande partij tegen de kerk kunnen uitmaken, zoals hij deed, éérst door de heidense keizers, en daarna door de Antichrist, en wat hij ná de duizend jaren weer doen zal door Gog en Magog. Wanneer de duizend jaren van de binding des satans beginnen, en of zij eentijdig zijn met de duizendjarige overheersing van de heiligen, zullen wij een weinig verder aantonen.

IV. 2. De hoedanigheden en omstandigheden van de heerlijken staat van de kerk worden

- a. éérst volstrekt voorgesteld,
- b. daarna in vergelijking,
- c. en dan van haar geluk.

(a) Volstrekt, vs. 4, *En zag tronen, en zij zaten op dezelve; en het oordeel werd hun gegeven: en ik zag de zielen dergenen, die onthoofd waren om de getuigenis van Jezus, en om het Woord Gods, en die het beest noch deszelfs beeld niet aangebeden hadden, en die het merkteken niet ontvingen hadden aan hun voorhoofd en aan hun hand; en zij leefden en heersten als koningen met Christus, de duizend jaren.*

De personen van welke hier gesproken wordt, zijn zij, - niet die in 't vorige beschreven waren, maar - die in 't volgende beschreven worden, namelijk *de zielen dergenen, die onthoofd waren*. De zielen zijn onsterfelijk, met het lichaam verenigd zijnde, maken een mens uit. De *zielen* herleven niet, de zielen zitten niet op tronen, de zielen heersen niet als koningen, dat is eigen aan *mensen*. Nochtans wordt het hier de zielen toegeschreven, waaruit men afnemen kan, dat hier niet van een lichamelijke opstanding gesproken wordt. 't Waren zielen dergenen, die onthoofd waren, een soort doding wordt uitgedrukt, en al andere soorten worden daaronder begrepen. 't Waren martelaren, die om de zaak van Christus en om de leer van de waarheid op allerlei wijzen gedood waren, en met hun dood de waarheid bevestigden. Die openbaar tegen de Antichrist waren uitgekomen en toonden, dat zij de minste gemeenschap met het Beest en zijn afgodisch beeld niet hebben wilden. 't Waren die welke getuigenis gegeven hadden voor Christus, en tegen de Antichrist, en daarom onthoofd, gehangen, verbrand waren.

Van hen wordt gezegd, *zij zaten op tronen*, dat is de belofte, Openb. 3:21. Zij kwamen aanzienlijk, heerlijk voor de dag, die tevoren in verachting waren gedood. Koningen zitten op tronen, rechters zitten op de rechterstoelen; deze zielen zouden beide als koningen heersen en als rechters oordelen, daarom past hen een troon.

Het oordeel werd hun gegeven om te veroordelen alle valse leringen, ketterijen, afgoderijen en godloosheden van het Antichristendom; en de zaak van de Heere Jezus als heilig en rechtvaardig te verklaren, waarin dan tevens hun rechtvaardige zaak openbaar werd. Zij leefden, zij kwamen levendig, geestelijk, vrolijk voor de dag, en

verschenen in 't openbaar, die te voren als dood, als verloren, als niet geacht werden. *Zij heersten als koningen met Christus.* Zij triomfeerden over de Antichrist en alle vijanden, zij zijn als koningen vrij, heerlijk, moedig, ontzaglijk door Christus' heerlijkheid, die Hij op hen gelegd heeft, door zijn Geest en kracht. En zij hebben in Hem deel aan Zijn heerschappij.

De tijd, hoelang, is *duizend jaren*, die eigen tijd, in welken de satan gebonden was. Niet zó, dat de binding des satans de oorzaak was van deze heerlijkheid, maar 't is alleen een wegruiming van datgene, hetwelk tevoren hinderde. *'t Zijn effen duizend jaren of daaromtrent.*

V. (b) In vergelijking wordt de heerlijke staat van de kerk voorgesteld, éérs met de vijanden, en dan met de eeuwige heerlijkheid.

In vergelijking met de vijanden, vs. 5, *Maar de overigen van de doden werden niet weder levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren. Deze is de eerste opstanding.* De overige van de doden zijn niet andere gelovigen, die geen martelaren geweest zijn, ook niet alle andere godlozen, maar *de partij van de kerk* wordt door de overige doden verstaan. Zoals de duivel duizend jaar zal gebonden zijn, zo zal ook de godloze partij die tegen de kerk is, die duizend jaar ingetoomd worden, zodat ze geen macht en als geen leger te velde kunnen brengen om de kerk te bestrijden en te verdrukken.

Zoals *het herleven* van de martelaren is de openbare, voor-de-dagkoming van hun zaak, door de heerlijke vertoning van de kerk in de wereld, zo is het *niet wederom herleven* van de overige doden, hun demping en ten onderhouding; zodat ze niets kunnen beginnen tegen de kerk, maar zullen zijn alsof zij dood waren, die inderdaad dood zijn in de zonde.

Deze herleving van de kerk ná de verdrukking door de Antichrist, is *de eerste opstanding*, in vergelijking met de opstanding, die de kerk deelachtig zal worden ná de strijd met Gog en Magog, waarop de eeuwige heerlijkheid zal volgen, van welke in het volgende vers wordt gesproken.

VI. (c) Het geluk dergenen, die aan die staat deel zullen hebben, is vs. 6, *Zalig en heilig is hij, die deel heeft in de eerste opstanding; over deze heeft de tweede dood geen macht; maar zij zullen priesters Gods en van Christus zijn, en zij zullen met Hem als Koningen heersen duizend jaren.*

Dit toont dat allen die *dán* leven zullen, - niet allen die dan in de kerk zijn, - maar die waarlijk deel aan die heerlijke staat zullen hebben, die waarlijk de geestelijke goederen van het Genadeverbond, (welke in die tijd overvloediger zullen meegedeeld worden,) zullen deelachtig zijn, dié zijn zalig en heilig, die zullen de verzoening en vrede met God op een uitstekende wijze kennen, genieten en God daarover verheerlijken, als ooit tevoren aan de kerk werd gegeven. Dié zullen uitmunten in heilig sieraad, meer dan de kerk ooit tevoren; doch 't zal nog alles onvolmaakt zijn.

't Is licht te zeggen dat de mens van natuur dood is in zonden en misdaden, wat de eerste dood is en wat de bekering is de eerste opstanding uit de dood; dat een onbekeerde, in zijn zonden stervende, verdoemd wordt in de hel. En dat de tweede dood, *de verdoemenis* mag genoemd worden; - en dat die deel heeft aan de wedergeboorte, de eerste opstanding, in de eeuwige dood, de verdoemenis, niet zal komen, maar deel zal hebben aan de zalige opstanding ten jongsten dage, en in de

eeuwige heerlijkheid zal ingaan; 't welk men *de tweede opstanding*, ten opzichte van de wedergeboorte, kan noemen - dit, zeg ik, is gemakkelijk te zeggen. Het is in zichzelf waarheid, maar 't is bedenkelijk of het past op deze tekst.

Er is een politieke, of *een burgerlijke dood*, waardoor men verstaat in een onbekende en verachte toestand te zijn. Er is ook een politiek of *burgerlijk leven*, als men in 't openbaar in een bekende, geachte en heerlijke toestand verkeert. In deze zin wordt van de verloren zoon gezegd: Luk. 15:32 ... *deze uw broeder was dood, en is weder levend geworden*.

In enige gelijkheid kan men van de kerk zeggen, dat ze in de tijd van de overheersing van de Antichrist *als dood* was, niet in zichzelf, want er was geestelijk leven in, maar in opzicht van *de openbaring en heerlijke vertoning in de wereld*, zoals in dit opzicht van de twee getuigen, in hfdst. 11:15, gezegd wordt *gedood te zijn*.

Het komen uit die doodse staat en het heerlijk voor de dag komen van de kerk was een opstanding, *een leven uit de doden*, Rom. 11:15. In die zin komt de kerk in de tijd van Gog en Magog weer in een lage en verachte staat, 't welk opnieuw is als een dood. Daaruit zal de kerk door de heerlijke verschijning van Christus ten oordeel weer verlost worden en in onbedenkelijke heerlijkheid voor 't oog van de hele wereld aan Christus' rechterhand gesteld worden; 't welk is *een wederom herleven*. Zodat de éérste dood is *de staat onder de Antichrist* en onder zijn bestrijding. De éérste opstanding is de heerlijke staat van de kerk ná de strijd te Armageddon en na de vernietiging van de Antichrist. De tweede opstanding is de zalige opstanding en plaatsing aan Christus' rechterhand, ná de opstand van Gog en Magog.

De tekst zegt, *dat hij zalig en heilig is, die deel heeft aan de eerste opstanding en dat de tweede dood hem niet zal beschadigen*. Dat wil zeggen: hij zal niet komen in de staat der verdoemden in de hel, zoals te zien is in vs. 14. Ook al worden zij door Gog en Magog bestreden, *maar hij zal er niet van beschadigd worden*.

VII. De reden van hun gelukzaligheid is: *zij zullen Priesters Gods en van Christus zijn*. Zij zijn Gods eigendom, afgescheiden van de wereld. God en niet het aardse is hun deel. Zij zullen de vrije toegang tot God hebben en uitmunten in geestelijk sieraad. *Zij zullen met Hem als koningen heersen duizend jaren*. Niet Christus met de gelovigen, maar de gelovigen met Christus. In Hem alleen is der gelovigen heersen gegrond, zij heersen dóór Hem. Onder de Antichrist liet de Heere Jezus Zijn koninklijke macht zo zeer niet zien, maar daarná vertoonde de Heere Jezus, dat Hij Sions Koning was, een Koning der koningen. Het heersen wil niet zeggen, over andere mensen te gebieden, maar 't is geestelijk te verstaan; zoals dit de gelovigen beloofd wordt: *Gij zult mij een priesterlijk koninkrijk zijn*, Exod. 19:6. *Gij zijt een koninklijk priesterdom*, 1 Petrus 2:9; Openb. 5:10.

Zij hebben een koninklijk hart, zijn vrij, hebben koninklijke heerlijkheid, koninklijke goederen, en zweven als overwinnaars boven alles, over duivel, wereld en verdorven vlees. Dit zullen zij genieten *duizend jaren*. Dit moet men niet verstaan van ieder gelovige op zichzelf genomen, want Methúsalems jaren zullen niet terugkomen. Zij zullen sterven zoals de mensen nu. Zeventig of tachtig jaren zal dan zowel het leven van de mensen zijn als nu. Maar men moet het *collectief* verstaan, alle gelovigen samen genomen, als één kerk uitmakende, en allen hebbend dezelfde Geest, dezelfde waarheid, dezelfde zaak van

Christus, dezelfde belijdenis, 't zelfde geestelijk leven. In die zin *zullen de gelovigen heersen duizend jaren*. In die zin zullen ze door Gog en Magog niet beschadigd worden.

VRAGEN BEANTWOORD OVER DE HEERLIJKE KERKSTAAT

VIII. Tot meerder opening van deze zaak zullen wij enige vragen beantwoorden, doch in 't kort.

Vraag 1. *Of in de laatste tijd van de wereld een heerlijke staat van de kerk, op aarde te verwachten is?*

Antwoord: Dit is het gevoelen van zeer vele uitnemende godgeleerden van alle tijden, en van ver de meeste in onze dagen. En 't is mij zo klaar uit het Woord Gods, dat ik daaraan gans geen twijfeling heb.

Zie dit:

1. In dit hoofdstuk, als de Antichrist geheel vernietigd zal zijn en vóórdat Gog en Magog zullen opstaan, zal de duivel zó ingebonden zijn, dat hij geen strijdende partij tegen de kerk zal kunnen ter baan brengen, vs. 1-3. Dan zullen de heiligen met Christus als priesters en koningen heersen, vs. 4, 6.
2. Onder de zevende bazuin zullen de koninkrijken van de wereld in Christus geloven, en zich onder Christus en Zijn dienst buigen. Openb. 11:15. *De koninkrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en van Zijn Christus.* Dit geeft te kennen een buitengewone toevloed van allerlei natiën tot Christus en Zijn dienst. 't Welk niet anders dan de kerk heerlijk kan maken.
3. De heerlijke staat van de kerk blijkt uit de beschrijving van de goederen en hoedanigheden, die ze in die dagen hebben zal, die wij in de volgende vraag zullen aantonen.

IX. Vraag 2. *Waarin zal de heerlijkheid van de kerk bestaan?*

Antwoord. Eerst zullen wij enige bijzonderheden aantonen, en dan uit alle tegelijk genomen de sluitreden opmaken, *dat er nog zulk een heerlijke staat van de kerk te verwachten is.* De bijzondere zegeningen zijn;

1. De Antichrist, die de kerk zoveel kwaads gedaan heeft, zal geheel vernietigd zijn en blijven. Dit is in het vorige hoofdstuk getoond.
2. De duivel zal ingebonden worden, zodat hij geen openbare tegenpartij tegen de kerk strijdende zal kunnen opmaken, zoals hij eerst door de heidense keizers, en daarna door de Antichrist gedaan heeft, en nu nog doet. Zie vs. 1, 2, 3.
3. De Turk, de ervvijand van de kerk, zal geheel verbroken worden, om de weg te banen tot het *samenbrengen en het bekeren van de Joden; en door hen tot bekering van de Oosterse volkeren.* Dit werd getoond in hfdst. 16:12.
4. De gehele Joodse natie zal onze Heere Jezus erkennen, als zijnde de Ware, de Enige en aan hén beloofde Messias. Zij zullen zich tot Hem bekeren, Hem zonderling liefhebben, eren en verheerlijken. Zie DEEL 2.
5. Er zal zijn een wonderlijke ijver onder de heidenen zijn om Christus te kennen en in Hem te geloven. De kennis van de Heere Jezus, de liefde tot Hem, de ijver voor Hem, de heiligheid des levens, de heerlijkheid, zal zó groot zijn in de Joodse natie, dat de heidenen tot hen zullen toevloeien en tot het geloof in Christus. *Indien hun*

verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aannemingwezen, anders dan het leven uit de doden? Rom. 11:45. Als Juda en Israël een vloek zouden geweest zijn onder de heidenen, en zij wederom tot zegening zouden zijn. Dan zal het geschieden dat tien mannen uit allerlei tongen van de Heidenen grijpen zullen, ja, de slip grijpen zullen van één Joodsen man, zeggende: wij zullen met ulieden gaan; want wij hebben gehoord, dat God met ulieden is, Zach. 3:13, 23. Maar in het laatste der dagen zal het geschieden, dat de berg van het huis des Heeren zal vastgesteld zijn op de top der bergen; en hij zal verheven zijn boven de heuvelen, en de volken zullen tot hem toevloeien. En vele heidenen zullen heengaan, en zeggen: komt en laat ons opgaan tot den berg des Heere, en ten huize van de God Jacobs, opdat Hij ons lere van Zijn wegen, en wij in Zijn paden wandelen, Micha 4:1, 2.

6. Er zal een uitnemende vreedzaamheid zijn en kennis van de Goddelijke verborgenheden: Jes. 11:9, *Men zal nergens leed doen, noch verderven op den ganse berg Mijner heiligheid; want de aarde zal vol kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken.* Jes. 60:17, *Ik zal uw opzieners vreedzaam maken, en uw drijvers rechtvaardigen.* Vs. 18, *Uw muren zult gij heil heten, en uw poorten lof.* Vs. 19, *Maar de Heere zal u wezen tot een eeuwig Licht.*
7. Er zal zijn een uitnemende heiligheid zijn. Jes. 60:21, *Uw volk zullen allen te samen rechtvaardigen zijn.* Zach. 14:21, *Daar zal geen Kanaäniet (openbare godloze) meer zijn in het huis des Heeren der heirscharen te dien dage.* Vs. 20, *Te dien dage zal op de bellen der paarden staan: De heiligheid des Heeren.* Vs. 21, *Ja, al de potten in Jeruzalem ... zullen den Heere der Heirscharen heilig zijn, enz.* 't Welk uitdrukkingen zijn, die grote heiligheid in al hun bedrijf te kennen geven. Zach. 12:8, *Die onder hen struikelen zou, zal te dien dage zijn als David; en het huis Davids zal zijn als goden, en als de Engel des Heeren voor hun aangezicht.*
8. De Heere zelf zal Zich bijzonder in hen tegenwoordig vertonen. Zach. 2:4, *Jeruzalem zal dorpswijze (zonder wallen en sterkten, zeer ver wijd en zijd uitgebreid) bewoond worden, vanwege de veelheid der mensen en der beesten, die in het midden derzelve wezen zal.* Vs. 5, *En Ik zal haar wezen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom, (om voor hen in plaats van sterke wallen te zijn, die ze niet zullen behoeven) en Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar.* Zef. 3:17, *De Heere uw God is in het midden van u, een Held, Die verlossen zal; Hij zal over u vrolijk zijn met blijdschap Hij zal zwijgen in Zijn liefde: Hij zal Zich over u verheugen met gejuich.* Jes. 60:19, *De Heere zal u wezen tot een eeuwig Licht, en uw God tot uw sierlijkheid.*
9. Jezus alléén zal Koning zijn, de kerk zal haar eigen kerkstaat hebben, en geen overlast lijden van enige overheid. Zach. 14:9, *De Heere zal tot Koning over de ganse aarde zijn; te dien dage zal de Heere één zijn, en Zijn Naam één.* Dan. 2:44, *Doch in de dagen van die koningen zal de God des hemels een koninkrijk verwekken, dat in der eeuwigheid niet zal verstoord worden; en dat koninkrijk zal aan geen ander volk overgelaten worden; het zal al die koninkrijken vermalen en te niet doen, maar zelf zal het in al eeuwigheid bestaan.* Dan. 7:27, *Maar het rijk, en de heerschappij, en de grootheid der koninkrijken onder de ganse hemel, zal gegeven worden den volke der heiligen van de hoge plaatsen, welks rijk een eeuwig rijk zijn zal, en al heerschappijen zullen Hem eren en gehoorzamen.*

10. Er zal een bijzondere vruchtbaarheid van de aarde zijn en overvloed van levensmiddelen, tot onderhoud van de gegoeden en mededeling aan de armen, die er altijd zullen zijn, doch dan rijkelijk zullen worden onderhouden. Ezech. 34:16, *Want Ik zal dezelve, en de plaatsen rondom Mijn heuvel, stellen tot een zegen: en Ik zal de plasregen doen neerdalen op zijn tijd; plasregens van zegen zullen er zijn.* Vs.27, *En het geboomte des velds zal zijn vrucht geven, en het land zal zijn inkomst geven, en zij zullen zeker zijn in hun land.* Amos 9:13, *Ziet, de dagen komen, spreekt de Heere, dat de ploeger de maaier, en de druiventreder de zaadzaaier genaken zal; en de bergen zullen van zoeten wijn druipen, en al de heuvelen zullen smelten.*

Al deze teksten spreken niet van de wederkering uit de gevangenschap van Babel, ook niet van de tijd in 't begin van het Nieuwe Testament, maar van de tijd van de bekering van de Joden *in de laatste dagen*, en wat de Heere dan aan Zijn kerk doen zal, zoals de omstandigheden van de teksten tonen en de verstandige lezer zal kunnen zien. Dit van ieder aan te wijzen, zou te wijldropige uitweiding zijn in een korte verklaring van de Openbaring.

Neem dit alles bij elkaar, en u zult de sluitreden vinden. *De Antichrist en de Turk, de twee hoofdvijanden, zullen vernietigd zijn, de duivel zal gebonden zijn, de tijd van duizend jaren. En in die tijd van zijn binding zullen de Joden bekeerd zijn en zal er een buitengewone uitbreiding van de kerk onder de Heidenen zijn. De kerk zal uitmunten in vreedzaamheid, kennis Gods, heiligheid. God zal Zijn tegenwoordigheid in Zijn kerk op een bijzondere wijze vertonen. Jezus alleen zal Koning zijn, en niemand zal de kerk vermogen te overheersen. Maar zij zal onder haar eigen kerkstaat gelaten worden. En er zal een uitnemende vruchtbaarheid zijn. Uit welke niet anders dan een heerlijke staat van de kerk besloten kan worden.*

X. Tegenwerping. *De laatste tijden zullen de allerbooste en ellendigste tijden zijn.* Luk. 18:8, *De Zoon des mensen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde?* Matth. 24:37-39, *En zoals de dagen van Noach waren, alzo zal ook zijn de toekomst van de Zoon des mensen. Want zoals zij waren in de dagen voor de zondvloed, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk uitgevende, tot de dag toe, in welken Noach in de ark ging; en bekenden het niet tot dat de zondvloed kwam, en hen allen wegnam; alzo zal ook zijn de toekomst van de Zoon des mensen.* 2 Tim. 3:1, *Weet dit, dat in de laatste dagen ontstaan zullen zware tijden.*

Antwoord. Omdat ná de duizend jaren nog een geruime tijd zal zijn voordat het laatste oordeel komt, en in die tijd er een groot verval zal zijn, en een boosaardige vervolging van de ware gelovigen door Gog en Magog, zijn evenwel deze teksten niet tegen ons, ofschoon men ze neemt vóór de komst van Christus ten oordeel; want het klemt niet. Want, kort vóór Christus' komst ten oordeel zal er zo'n groot verval zijn in alles. Daarom, er zal vóór dien een heerlijke kerkstaat kerk zijn.

Maar deze teksten zijn tegen hen die de heerlijke staat van de kerk op 't allerlaatste van de wereld stellen, ná de vernietiging van Gog en Magog; welke heerlijke staat volgens hen niet zou zijn *het duizendjarige rijk*, maar een andere tijd, waarvan in Openbaring 21 en 22, - naar hun mening - gesproken wordt; zij verstaan door Gog en Magog de Antichrist.

XI. Vraag 3. *Of de Heere Jezus in 't begin van het Duizendjarig Rijk Persoonlijk naar Zijn menselijke natuur van de hemel zal komen, en die duizend jaren lichamelijk, zichtbaar zal heersen?*

Antwoord. Nee.

- (a) 't Zijn te aardse gedachten, Christus kan zowel regeren in de hemel zijnde, alsof Hij naar het lichaam op aarde was.
- (b) Is er zaligheid in voor de mensen op aarde, dan zouden de verheerlijkten in de hemel de tegenwoordigheid van Christus, waarin ook hun zaligheid bestaat, moeten missen.
- (c) Weinigen zouden op aarde Christus' tegenwoordigheid genieten, omdat Christus maar op één plaats kan zijn, en de kerk zeer wijd uitgestrekt zal zijn.
- (d) En 't is tegen de Bijbel, welke zegt: "Indien Hij op aarde ware, zo zou Hij zelfs geen Priester zijn", Hebr. 8:4.
- (e) Dan hadden de gelovigen geen Voorspraak in de hemel.
- (f) De Schrift meldt van geen andere lichamelijke komst, dan de komst ten oordeel, in de wolken, met de stem des archangels, wanneer alle doden zullen opgewekt worden.

XII. Vraag 4. *Of de martelaren dan naar het lichaam zullen opstaan, duizend jaren leven zonder te sterven, en hier op aarde de heerschappij hebben?*

Antwoord. Nee.

- (a) 't Zijn te aardse gedachten, die een min geestelijk mens licht vervoeren, en tot meer aardse gedachten afleiden. hoewel onder voorwending van geestelijkheid.
- (b) De Schrift kent geen lichamelijke opstanding dan ten jongsten dage, Joh. 6:39, 40, 44; 1 Thess. 4:14-17.
- (c) Zij zullen heersen *in hun zaak*, waarom zij gestorven zijn; *die* zal boven drijven. Evenals van *Elia* werd gezegd, *te zullen komen*; 't welk te verstaan is van *de geest en de kracht van Elia*, Luk. 1:47.
- (d) Het loon zal de martelaren in de tegenwoordigheid van de wereld gegeven worden, als alle gelovigen zullen opstaan, 2 Tim. 4:8. *Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning liefgehad hebben. 2 Thess. 1:6, 7, Alzo het recht is bij God verdrukking te vergelden dengenene, die u verdrukken, en u, die verdrukt wordt, verkwikking met ons, in de openbaring van de Heere Jezus van den hemel, met de engelen Zijner kracht.*
- (e) En behalve dat, de heilige martelaren zullen geen vermaak hebben om over anderen lichamelijk te heersen, de heerlijke hemel te verlaten, en weer op de aarde onder zondige mensen te verkeren.
- (f) Diezelfde, van wie hier gezegd worden *te heersen*, zullen veel kwelling en grote vervolgingen van Gog en Magog moeten uitstaan, wat van de verheerlijkte martelaren niet gezegd kan worden.

XIII. Vraag 5. *Of de kerk in die tijd zal bestaan alleen uit ware gelovigen, zonder vermenging met onbekeerden?*

Antwoord. Er zullen ook dan nog vele onbekeerden in de kerk zijn; maar het getal van de ware bekeerden zal ongelooflijk groot zijn. Geest en leven zullen de kerk vervullen, de Godzaligen zullen dan de overhand en het bestuur van de kerk in handen hebben, de anderen zullen zich geveinsd onderwerpen. En als iemand ergernissen begaat, die zal

in de kerk niet geduld worden, maar zal door de kerkelijke tucht of verbeterd óf uitgesloten worden.

Maar als de kerk in die tijd op 't heerlijkste zal geweest zijn, zo zal zij allengskens afnemen, de Godzaligen zullen verminderen en de onbekeerden vermeerderen, zodat deze op 't laatste weer vèr de meesten zullen uitmaken, hetgeen in de opstand van Gog en Magog zal blijken. Wanneer de onbekeerden in de kerk zullen samenspannen met de goddeloze natiën buiten de kerk, hoedanige er dan nog verscheiden zullen zijn. De kerk zal de gehele aarde niet beslaan.

XIV. Vraag 6. *Of de kerk dan alles zal te zeggen hebben, de overheden afzetten, en zelf in haar plaats gaan zitten?*

Antwoord. De politiek en de kerk zullen altijd onderscheiden blijven, zoals het geweest is van het begin van de wereld. Maar de overheden zullen Godzalige leden van de kerk zijn, en het zó goed menen met de kerk, als de getrouwe herders en leraars. Hun regering zal vaderlijk zijn in alle wijsheid, rechtvaardigheid en goedaardigheid. De kerk zal blijven bij het hare, binnen haar kring, en de overheden onder verscheiden titels, zullen blijven bij hun bestek, ieder in het zijne getrouw. Doch de overheden en volkeren zullen dan tegen elkaar geen oorlog voeren; 't zal een vredige tijd zijn.

Zo zal 't ook zijn ten opzichte van de Joden als zij bekeerd zullen zijn. Dan zal er wel een grote menigte van allerlei natiën tot hen komen en uit hun mond het Evangelie horen, en door hen bekeerd worden, en zij zullen boven allen uitsteken in kennis, liefde tot Jezus, en ijver voor Hem in heerlijkheid en heiligheid; maar 't zal één kerk zijn. *Te dien dage zal de Heere één zijn, en Zijn naam één.* En wat betreft de politieke regering, de Joden zullen hun eigen overheden hebben, in hun omkring blijven, hun gebied niet uitstrekken over de gehele wereld, nóch over de gehele kerk. Zij zullen niet zijn als heren en wetgevers over anderen natiën; dat leert ons de Bijbel niet.

XV. Vraag 7. *Of het zulk een gezegende tijd zal zijn, dat de aarde vanzelf overvloedig alles zal voortbrengen, en een ieder met rijkdom vervuld zijn?*

Antwoord. Aan zulk een Turkse hemel zouden de luie en lekkere mensen wel behagen hebben. De Heere zal het aardrijk zegenen en vruchtbaar maken; maar die ordonnantie Gods zal blijven: *in 't zweet uws aangezicht zult gij uw brood eten*; de armen zullen onder u niet ophouden, *rijken en armen zullen elkaar ontmoeten.*

Tegenwerping. *Men mocht denken, als men door het Duizendjarig Rijk niet anders verstaat dan van § 8 tot hiertoe gezegd is, dan zal er zo grote uitnemendheid niet te verwachten zijn, als men doorgaans vaststelt.*

Antwoord. Die zich grote en aardse en lichamelijke heerlijkheid en heerschappij inbeelden, zouden zich bedrogen vinden, als zij die tijd beleefden. Maar die met een geestelijk hart en oog beschouwt, de bekering van de Joden, de grote toevloed van de heidenen en de uitgebreidheid van Jezus' koninkrijk op aarde, de overvloedige uitstorting van de Heilige Geest, de grote mate van kennis, liefde, vrede, heiligheid, de vrijheid van de kerk, staande in haar eigen kerkbestuur, zonder indring en kwelling van buiten; de goedaardige en rechtvaardige regering van de overheden, en de lichamelijke zegeningen, en Gods klaarlijkelijke tegenwoordigheid in Zijn kerk, haar zegenende en

verblijdende; die dit, zeg ik, met een geestelijk hart en oog inziet, die zal de heerlijkheid van die tijd zien en met al zijn hart daarnaar verlangen. Wanneer komt die tijd?

XVI. Vraag 8. *Of de duizendjarige binding van de satan, en de duizendjarige heersing van de heiligen ééntijdig zijn, dan of ze in tijd verscheiden zijn?*

Antwoord. Zij zijn ééntijdig. De duivel is in sommige opzichten wel enigszins gebonden ten tijde van Christus en de apostelen, ook ten tijde van Constantijn de Grote, alhoewel dat geen binding des satans in Gods Woord genoemd wordt. Van deze spreken wij hier niet, maar van deze binding in dit hoofdstuk, deze zeggen wij, is dezelfde tijd met de overheersing van de kerk. 't Blijkt,

1. Uit de tegenstelling van de twee strijdende partijen: *de satan en de kerk*. 't Is in de natuur bekend, dat de een partij zoveel verliest als de andere wint, en dat de een zoveel wint als de andere verliest, zo dan kan hier binden van de satan en heersen van de kerk tegen elkaar worden gesteld, daarom zijn ze eentijdig.
2. Uit het doeleinde van des duivels binding, 't welk is, opdat hij de volkeren niet meer verleiden zou. Op diezelfde tijd dan, als de duivel gebonden is, houdt de verleiding op, en waar die verleiding ophoudt, daar bloeit de kerk.
3. Zo het twee verscheiden 1.000 jaren waren, dan moest de duivel (want als de kerk heerst dan is hij gebonden) 2.000 jaren gebonden zijn, éérst in een tijd, als de kerk verdrukt en ten uiterste beangst was, - 't welk toch niet zijn kan - en daarna als de kerk heerst. Nu, hij zou maar één duizend jaren gebonden zijn, en de kerk zou maar één duizend jaar heersen. Daarom is het dezelfde tijd, 't zijn dezelfde duizend jaar.
4. De tekst wijst het met de vinger aan, dat het dezelfde duizend jaren zijn; want als vers 2 de tijd van de binding genoemd wordt, staat er ***chilia etee, duizend jaren***, en als daarna de tijd van de heersing van de kerk genoemd wordt, zo staat er telkens ***ta chilia etee, die duizend jaren***; wijzend op de duizend jaren, die tevoren genoemd waren. En tevoren waren er geen duizend jaren genoemd, dan de duizend jaren van de binding des satans. Zo zijn die duizend jaren dezelfde tijd.
5. Na de eerste duizendjarige binding van satan en overheersing van de heiligen zou er maar een kleine tijd zijn tot de dag des oordeels, en zo zijn er dan nog geen twee duizend jaren.

XVII. Vraag 9. *Of door Gog en Magog de Antichrist verstaan wordt?*

Antwoord. Nee, maar alle vijanden van de kerk, zo die binnen als buiten zijn; want:

1. Rome was al verwoest, de Antichrist al vernietigd, vóór of in het begin van de duizendjarige heerschappij van de kerk; en Gog en Magog staan eerst op ná de duizendjarige heerschappij. De Antichrist wordt verdelgd onder de zevende fiool. En Gog en Magog staan op, en worden vernield met het einde van de wereld.
2. Op de verderving van de Antichrist moest een heerlijke staat van de kerk komen; maar op de verwoesting van Gog en Magog volgt geen heerlijke staat van de kerk op aarde, maar daarop komt de ondergang van de wereld en het laatste oordeel.
3. Voor Gog en Magog moet een heerlijke staat van de kerk van duizend jaren vóórgaan, en voor de opkomst van de Antichrist zijn geen duizend jaren voorgegaan. Dus is dan Gog de Antichrist niet.

XVIII. Vraag 10. *Of de duizendjarige binding des satans al lang voorbij is?*

Antwoord. Nee, die dit stellen, zijn verscheiden van elkaar.

Sommige beginnen met Christus' geboorte.

Andere met de verwoesting van Jeruzalem.

De meeste beginnen ze met Constantijn de Grote, wat ná 't jaar 300 en eindigen met 't jaar 1300. Zij willen dat de binding des satans wel voorbij is, maar dat de heerlijke staat van de kerk komen zal ná Gogs en Magogs verdelging, - waardoor zij de Antichrist verstaan - en willen dat die heerlijke staat hfdst. 21 en 22 beschreven wordt. Maar:

1. Gog en Magog zijn de Antichrist niet, zoals op de 9^e vraag is getoond.
2. Na Gogs en Magogs tijd is er geen tijd van duizend jaren over voor een heerlijke staat van de kerk; want het laatste oordeel volgt terstond daarop.
3. En ook is de duizendjarige binding des satans niet voorbij; want:
 - (a) Dan moest de heerlijke staat van de kerk ook al voorbij zijn, want die zijn eentijdig, als op vraag acht getoond is.
 - (b) De satan is in die tijd niet gebonden geweest, maar heerste op het allerkrachtigst. Want de Antichrist heerste, en de troon en macht van de Antichrist was dezelfde als de troon en macht van de draak, Openb.13:2. En de kerk was in de tijd van de overheersing van de Antichrist in de allerlaagste staat, en in de woestijn.
 - (c) De heerlijke staat van de kerk, en de binding van de satan, komen pas ná de verwoesting van Rome en ná de vernietiging van de Antichrist, zoals uit de samenhang van dit 20^{ste} hoofdstuk met het vorige 19^{de} blijkt. Bovendien, omdat degenen, die heersen zullen, dezelfde zijn als die onthoofd waren om het getuigenis van Christus, en die het Beest noch zijn beeld niet aanbeden hadden, en die het merkteken niet ontvangen hebben aan hun voorhoofd. *Daarom is de duizendjarige binding van de satan en overheersing van de heiligen niet voorbij, want Rome is nog niet verwoest, de Antichrist nog niet vernietigd.*

XIX.

Vraag 11. *Of de binding des satans en de heerlijke slaat van de kerk begonnen is met de Hervorming, of een weinig later van 't jaar 1560?*

Antwoord. Nee; want indien men ze begint van 't jaar 1560, waartoe zal men dan de vorige tijd van de Hervorming af tot het jaar 1560 brengen? Want in die tijd heeft de Antichrist niet meerder geheerst dan daarna. In die tijd was de ijver op het allergrootst, en na die tijd is er geen opmerkelijke verandering in de kerkstaat gekomen. Hoewel in Duitsland de Protestantse godsdienst vrijheid van godsdienst werd, door het Verdrag van Passau vergund, zij hadden die toch daar tevoren al. En Duitsland besloeg maar een klein gedeelte van de Protestantse godsdienst. 't Is waar, men kon dan het begin en einde van de 1260 jaren van de overheersing van de Antichrist vinden; maar 't is geen fundament genoeg om het *Duizendjarig heerlijk Rijk* juist van daar te beginnen.

Dat men de duizend jaren van daar niet moet beginnen, blijkt aldus:

XX.

1. Omdat Openb. 19 en 20 wel uitdrukkelijk toont dat de duizendjarige binding en heersing van de kerk begint ná Rome's verwoesting, onder de vijfde fiool, en na de vernietiging van de antichrist tot Armageddon, onder de zevende fiool. Daarom kan men niet terugspringen tot de eerste of de tweede fiool. En Rome bestaat nog, en de

Antichrist zit nog op zijn troon, welke is dezelfde als de troon van de draak, die door de Antichrist de kerk nog hevig vervolgt. De Joden zijn nog niet bekeerd, die wel de voornaamste zullen zijn, zo niet de éérste van de heerlijken staat der kerk. En het leven uit de dood onder de heidenen, door de bekering van de Joden, is er ook nog niet. Daarom heeft die heerlijke staat nog geen begin genomen.

2. De martelaren moesten dan al gedood zijn; want met hun opstanding zou het duizendjarige rijk beginnen. Maar de martelaren zijn toen voornamelijk gedood geworden. Tóén werd het bloed van de heiligen vergoten als water. 't Getal van de gedoden van de tijd van de hervorming af, bedraagt miljoenen mensen.
 - Duc d' Alva in 't jaar 1573 Nederland verlatend, roemt, dat hij alleen in de tijd van omtrent zes jaren, en dat in het kleine Nederland, door beulshanden had laten ombrengen 18.000 kettters; behalve die op andere wijzen zijn gedood.
 - In 't jaar 1572 zijn in de Parijse moord, in Frankrijk, 30.000 Gereformeerden omgebracht, behalve de ontelbaren, die tevoren gedood zijn.
 - In 't jaar 1641 zijn er in Ierland 154.000 Gereformeerden vermoord, behalve al de vrome martelaren, die ten tijde van de koningin Maria in Engeland gedood zijn.
 - In 't jaar 1655 is de onbeschrijfelijke wreedheid in de valleien van Piëmont tegen de Gereformeerden bedreven.
 - Van 't jaar 1686 tot op dezen tijd is er in Frankrijk een gemeente van 1.800.000 Gereformeerden verwoest, en zijn de trouwe belijders duizend doden en een onmenselijke wreedheid aangedaan.

Deze allen zijn gedood, omdat zij het Beest niet wilden aanbidden, en zijn merkteken niet wilden dragen. Zodanige martelaren zouden opstaan in het begin van het Duizendjarige Rijk. Met het verlevendigen van hun zaak zou het rijk beginnen. Dus kan men het niet beginnen met de Hervorming, noch ook met 1560, want deze waren nog niet gedood, maar zijn ná die tijd eerst martelaren geworden, en dagelijks komen er nog meerder. En hoeveel martelaren er nog gedood, gemarteld, verdreven, van hun goederen beroofd, en wreed zullen mishandeld worden, zal de tijd leren. Ik denk dat het getal van de martelaren nog niet vol is.

XXI.

3. De staat van de kerk tegenwoordig gelijkt niet naar de heerlijke staat, die beloofd wordt. Wij zijn blij en danken de Heere voor de verlossing van Zijn kerk van onder de Antichrist, en voor de Geest en genade Die Hij aan Zijn kerk sinds de Hervorming gedaan heeft, en nog doet. Maar wij bedroeven ons over de ellendige toestand. Uitwendig wordt ze hevig door de Antichrist vervolgd, en dat met zulk gevolg in Frankrijk, Hongarije en in andere gewesten, dat men vrezen zou dat hij het alles zal overwinnen en onder zijn geweld brengen, als het Woord Gods niet duidelijk zei, *dat het niet geschieden zal*. Waar zijn de kerken van Bohemen, Moravië, Silezië, Polen, Palts, Frankrijk en andere?

O hoe wordt de kerk aan al kanten afgebroken en ingekort! Daarbij wordt ze bijna overal onderdrukt door de overheden, zodat ze, in plaats van een kerkelijke paus, onder een politieke paus gekomen is. Van binnen heeft een grote onwetendheid de kerk bedekt, in vele plaatsen bijna een heidendom zoals, zij is vervuld met allerlei dwalingen van Atheïsterij. Waar is de vrede, liefde, geloof, heiligheid?

Zou dit de beloofde heerlijke staat van de kerk zijn, dan kan men er geen grote gedachten van hebben. Het zevende of achtste deel van die tijd zou dan al weg zijn.

En 't laat zich aanzien dat het nog erger zal worden, zodat een zeer groot gedeelte van de tijd dan al weg zal zijn. En in de laatste tijd van de duizend jaren zal de kerk weer allengskens vervallen, de liefde zal verkouden, het geloof verminderen, de zorgeloosheid vermeederen, en het getal van de onbekeerden in de kerk vermenigvuldigen. Wat tijd zal er dan overblijven voor de heerlijke staat van de kerk?

Deze redenen overreden mij te geloven, dat de tijd van de binding des satans en de heersing van de heiligen nog niet is begonnen, maar nog toekomstig is.

XXII. Zegt men, dat men onderscheid moet maken tussen het begin en het toppunt, dat de heerlijke staat van de kerk bij trappen zal groeien en dat dan het begin zowel behoort tot de heerlijke staat van de kerk, als wanneer ze in de hoogste trap is. Dat de kerk nu veel heerlijker is en niet gelijkt bij de toestand van de kerk vóór de hervorming. Hoewel de beginselen niet erg groot zijn en de kerk zeer afgekort wordt, en in een jammerlijk verval is, dat deze evenwel tot de heerlijke staat van de kerk behoren, zoals de kerk onder de Antichrist ook bij trappen gekomen is, en nu en dan enige verademing had, maar evenwel was ze onder de 1260 dagen van de overheersing van het pausdom.

Antwoord.

1. Deze tegenwerping kan alleen op onze laatste reden gepast worden, dus blijven de twee vorige in hun kracht, en krenkt onze stelling niet.
2. Men moet onderscheid maken tussen de weg tot een zaak te banen en de zaak zélf of het begin van de zaak. De Hervorming baant de weg tot de heerlijke staat van de kerk, evenals tot de verwoesting van de Antichrist en de Turk. Daaruit kan men dan niet besluiten dat zij is een begin van die staat.
3. Er is geen bewijs in het Woord, dat die heerlijke staat zo langzaam en bij trapjes, dán eens wat toenemen en dán weer zeer afnemend, komen zal. Maar 't is veel waarschijnlijker, dat hij schielijk zal komen, dat, zoals de bekering onder de heidenen ten tijde van de apostelen als een lopend vuur voortliep, dat zó de bekering van de Joden schielijk en waarschijnlijk nog veel sneller zal komen, en daarop de toevloed tot Christus van de heidenen.
4. Dat de Antichrist bij trappen opklom, en dit zijn begin behoort tot de 1260 dagen, is geen bewijs dat het in de heerlijke staat ook zo zijn zal. Toen begon de duivel, en 's mensen eer en regeerzucht. Maar hier is een werk Gods door de uitstorting van de Heilige Geest, Die geen lengte van tijd nodig heeft, maar Zijn voornemen snel doet komen.

XXIII. Vraag 12. *Of de heerlijke staat van de kerk nog geheel toekomstig is, en wanneer?*

Antwoord. Hij is nog toekomstig en geheel toekomstig, zoals uit de vorige antwoorden op de vorige vragen blijkt.

Maar wanneer zal die een begin nemen?

Antwoord.

Niet na de verdelging van Gog en Magog; want dan zal er geen tijd meer zijn. Niet de tijd des oordeels of ná het oordeel, want daarna zal geen vervolging van de kerk meer komen. Na de duizendjarige binding van satan en heersing van de martelaren komt nog een tijd van loslating van de duivel, en de opstand van Gog en Magog.

Vraagt men: *wanneer dan?*

Ik antwoord uit hfdst. 19 en 20, dat het zal zijn ná de vernietiging van de Antichrist, en vóór de opstand van Gog en Magog. Dit blijkt uit al hetgeen tevoren is gezegd. 't Welk wij vooraf hebben laten gaan om deze sluitreden te nemen. Want zal die tijd niet zijn vóór de verwoesting van de Antichrist, en niet daarna, maar voor Gog en Magog, zoals bewezen is, dan is het de tijd tussenbeide, wanneer de Joden zullen bekeerd worden, en waarop een leven uit de dood zal volgen onder de Heidenen. Maar verwacht van mij niet een juiste bepaling van de tijd. Alleen zeg ik, dat ik ze niet zal beleven.



DE VISIE VAN DR. ABRAHAM KUYPER

Beschreven door C. J. Buys in: *Israëls aanneming het leven uit de doden.*

Blz. 10. Wat de toekomstverwachting betreft, zijn er in hoofdzaak twee beschouwingen in Reformatorische kring. Namelijk die van Dr. Abr. Kuyper, die de verklaringen gegeven door de "oudvaders" *onhoudbare en averechtse voorstellingen* noemde; én die ... van de oudvaders zélf!

Vrijwel de gehele theologie dezer eeuw volgt de bedrieglijke Dr. Kuyper, die, na het vaandel van Groen van Prinsterer overgenomen te hebben en daaraan trouw beloofde, de zaak der Reformatie op een vreselijke manier verried, door Rome toe te vallen. Men denke aan het monsterverbond met Rome, de erfvijandin van de Reformatie! Door het loslaten van de "onhoudbare en averechtse" exegese onzer vaders verstaan we nu niets meer van de toekomst. Daarom moet men onherroepelijk dwalen. Zeer tot schade van het gehele kerkelijke leven. De toekomst is dan zo donker en duister als de zwartste nacht. Door het prijsgeven van datgene wat onze gereformeerde theologen van weleer ons over zulke belangrijke zaken hebben nagelaten, begrijpt kerkelijk Nederland van de Bijbelse profetieën vrijwel niets meer. En zoals reeds gezegd; buiten de oude Gereformeerde toekomstleer en -verwachting, zoals de meest vooraanstaande theologen van voorheen ons op grond van Gods Woord hebben nagelaten, is de huidige situatie niet te verklaren en is er geen oplossing voor. De Reformatie teert op de laatste schijn van haar eertijdige kracht. De huidige toestand der kerk is daar o.a. het sprekendste bewijs van. Maar ... een nieuwe tijd staat te komen, niet alleen om de plaats der Reformatie in te nemen, maar om die in kracht van Geest *vé*r te overtreffen. Men leze hierover naast à Brakel, Vitringa en Van der Groe, Jodocus van Lodensteyn in zijn predicatie over Ezechiël 37: 7 en 8.

Blz. 18. Op één zaak willen we nog wijzen. In dit werk hebben we meermalen Dr. A. Kuyper genoemd en als overtuigd geestverwant van de "oude theologen" en warm beminnaar van die theologie, kunnen we geen respect hebben voor Dr. Kuyper. We willen er echter nog wel op wijzen, dat een grote geest - wat hij ongetwijfeld was - niet meegaan kon met hen, die het 1000 jarig rijk in het verleden dateerden óf meenden, dat we er nog in leven. In zijn studie "Over de voleinding" verwerpt Dr. Kuyper dit en zegt ronduit, dat hierin de chiliasten gelijk hebben, dat het duizendjarig rijk nog geheel toekomstig is! Maar Dr. Kuyper doet de Schrift toch geen recht, maar verwerpt het 1000

jarig rijk als toekomstige heilstijd voor de kerk. Dit kwam in zijn "systeem" niet van pas. Hier is vooral de visie op de antichrist van groot belang. We laten dit rusten, daar we hier nog eens uitgebreid aandacht aan willen besteden. Hoe zag Ds. Kuiper het 1000 jarig rijk dan? Hij liet het uiteenvallen als een onderdeel van de parousi = wederkomst des Heeren ! In zijn - ook deels filosofisch systeem - worden de 1000 jaren bij hem een symbolische aanduiding dat de eeuwigheid is ingegaan!

Blz. 55. Op een andere plaats schreven wij, dat het ontstellend is, dat zozeer de uitnemende getuigenissen van onze beroemde theologen van voorheen, zó verduisterd en vertrappt zijn. Wat zit hier toch achter? Waarom wordt het zozeer voor de neo-gereformeerden opgenomen?

In een zeer vooraanstaand blad onzer dagen (toonaangevend in rechtzinnige kring) wordt in een meditatie van Dr. A. Kuiper gezegd: "Toen eerst gingen de geheimenissen van Gods Koninkrijk goed voor hem open." Maar ... deze verleider en vervalser der oude leer én praktijk heeft allerminst de geheimenissen van Gods Koninkrijk verstaan. Integendeel; wél vervalst!

Dr. A. Kuiper. **Gemeene gratie**; 1^{ste} deel. Blz. 435 etc.

... Te zeggen dat de Roomse Curie 'de mens der zonde' reeds in de 7^e eeuw verschenen is, niettegenstaande deze toestand nu reeds meer dan tien eeuwen voortduurt, onderwijl altoos de wederkomst van Jezus nog toeft, is uit dien hoofde met het getuigenis van Paulus (2 Thess. 2:1-12 niet overeen te brengen. ... Desniettemin blijft de concrete profetie van 2 Thess. 2:1-12 op een heel bijzondere gebeurtenis doelen *die niet in het midden der historie ligt* maar die de historie van ons geslacht op aarde besluiten zal, en onmiddellijk gevolgd zal worden door de verschijning in de wolken van het Teken van de Zoon des Mensen.

Een van de grootste tegenwerpingen tegen een heerlijke kerkstaat is het ontkennen van de Roomse Antichrist. Volgens Kuiper moet de grootste openbaring van de Antichrist nog komen en duurt die 3,5 jaar. Daarna komt de bekering van een aantal Joden en vlak daarna de wederkomst van Christus. Men verwachtte deze ca. 2000. In de loop van de voorgaande eeuw liet de Gereformeerde Kerken deze visie helemaal los, maar werd ze wel gevonden in de kerken van schriftuurlijke/bevindelijke ligging. Sommigen gingen zover dat men openlijk zei in ca. 1980, dat het nu geen 25 jaar meer duren zou dat Christus terug zou komen.



VISIE VAN DS. G. H. KERSTEN

Ds. Kersten schrijft over Zach. 12:2 en 3 in "*De Nachtgezichten van Zacharia*":

Zo menigmaal is het menselijkerwijs gesproken voor Gods kerk een verloren zaak geweest; en velen roepen in deze tijd dat het christendom heeft afgedaan. Hij, Die eens ons uitleidde uit Rome's duisternis en verlostte uit de klauwen van de hoer, die dronken was van het bloed der heiligen, Hij zal Zijn kerk niet verlaten.

Welke donkerheid haar ook bedekt vanwege haar zonden, des Heeren kerk zal bestendig blijven en de Heere zal aan de spits treden van Zijn strijdend Sion. Zijn beloften zal Hij gestand doen **en niet één van Zijn woorden zal op de aarde vallen**. Er blijft hoop voor het Sions Gods. O, ik bid u, schimp op des Heere lieve kerk niet en veracht haar niet, ook niet in haar verval. Want de Heere zal opstaan en Zich ontfermen over Sion, "want de tijd om haar genadig te zijn, want de bestemde tijd is gekomen, te dien dage die Zacharia geprofeteerd heeft."

Blz. 45. Zach. 1:21. "Op Gods tijd, de tijd Zijns welbehagens, zal de Heere opstaan en Zich ontfermen over Sion en het genadig zijn. Er blijft voor Gods kerk verwachting die niet zal worden afgesneden. Mochten wij op de beloften Gods eens pleiten". Blz. 123: "Is er dan geen hoop meer voor Neerlands Sion? De Heere zal wederkeren tot Sion en in het midden van Jeruzalem wonen."

Blz. 125, 136. "Zo blijft er hoop voor Gods kinderen; hoop ook voor de diep vervallen kerk. **Hoop voor de kerk ook in ons Vaderland**. Hoop, al is Gods kerk in de wereld niet meer dan een overblijfsel, arm en ellendig. Zie het duidelijk in het herstel van Jeruzalem. De stad des groten Konings lag in puin, verlaten en verwoest. En nu belooft, de getrouwe Jehovah niet alleen de **herbouw van de stad**, maar ook wil Hij ze doen bevolken, Zach. 8:4-6. Zou Hij geen gedachten ten goede hebben over Zijn kerk? Zal ook Neerlands Sion worden herbouwd? Zal de breuk die door de zonde is geslagen worden hersteld op grond van waarheid en gerechtigheid? Zo wij op ons zelf zien, op ons diep verval, op onze verkoeling, och er blijft geen hoop. Maar, dan ook had de Heere Juda en Jeruzalem niet bezocht. *Uit vrije goedheid was Hij haar een vriendelijk Beschermmer*. Zo moge de Heere ons nog eens geven, rijke juichensstof, om Zijne wond'ren en Zijn lof, met hart en mond te melden. Waakt op, Gods knechten! Ontwaak volk van God; en vreest niet, al staat ook alles tegen. De Heere heeft gedachten ten goede voor Zijn kerk. Dat de ziel van Gods volk leve!

Saambinder 23 februari 1939

Vragen.

'T DUIZENDJARIG RIJK. Door Ds. G. H. Kersten

X. vraagt in verband met donkere dagen, die wij beleven, *of er een duizendjarig rijk zal komen?*

Een duizendjarig rijk, zoals de Chiliast dit verwacht, komt er niet. De Chiliast toch wil, met een beroep op Openbaring 20 : 1-6:

1e. dat Christus gedurende duizend jaren op aarde komen zal, om aan Zijn volk die tijd de heerschappij te geven en

2e. dat met die komst van Christus op aarde er een opstanding der martelaren zal plaats hebben, die op aarde regeren zullen; omstreeks duizend jaren. Dit noemen zij de eerste opstanding.

3e. Velen verbinden aan dit duizend-jarig rijk de gedachte, dat de Joden weer in Palestina een Koninkrijk zullen vormen, dat het middelpunt van het Godsrijk op aarde zijn zal.

Van dat alles nu zal volgens Gods Woord niets bestaan. De Reformatoren hebben dan ook met kracht zúlk een duizendjarig rijk verworpen. Zij hielden zich aan de Schrift, die leert dat Christus vóór de oordeelsdag niet weder op aarde komen zal. Ook verwierpen zij een nieuw Jeruzalem op aarde. De hemelen moeten Christus ontvangen tot de tijden der wederoprichting van alle dingen, Hand. 3 : 21. De engel sprak tot de discipelen, die op de berg de Heere nastaarden, toen Hij ten hemel voer, dat Hij alzo (d.i. op de wolken) zal wederkomen, n.l. in het eind der dagen. Ook zal er geen opstanding der doden zijn, dan na de oordeelsdag, waarop de stem des archangels klinken zal: „gij doden staat op en komt ten oordeel“.

En wat de Joden aangaat, al keerden dezen uit alle hoeken der aarde eens nog naar Palestina terug; al vormden zij in Kanaän opnieuw een Koninkrijk met Jeruzalem als hoofdstad; ja al vonden zij een nakomeling van David om hem koning te maken (gesteld dit al) dan nog wordt Israël niet meer, wat het onder het Oude verbond was, noch ook het middelpunt van het Godsrijk op aarde. Christus leerde in Joh. 4, dat men noch op dezen berg, noch te Jeruzalem aanbidden zal, maar dat de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid.

Dit neemt niet weg, dat er beloften liggen voor Israël, maar de vervulling dier beloften zal zijn, doordat de Heidenen hen tot jaloersheid verwekken zullen; en alzo zal geheel Israël zalig worden, Rom. 11 : 26. God zal Zijn uitverkorenen uit Israël zowel behouden als uit de heidenen.

En wat de heerlijken staat der kerk betreft, deze verwachten velen onzer beste theologen o.a.

Brakel. Maar zij willen niet weten van een komst van Christus op aarde noch van een opstanding der zaligen. Zulk een duizendjarig rijk verwerpen zij, als in strijd met de Schrift. Evenwel geloven zij, dat in de laatste tijden, die aan Christus' komst op de wolken zal voorafgaan, nog een bloeitijd der kerk komen zal. Daarna zullen de tijden zwaar en donker zijn; zó donker, dat de Heere Jezus Zelf zegt: „Doch de Zoon des mensen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde? (Luc. 18 : 8).

*Maar aan die donkeren tijd zal een tijdperk van omstreeks duizend jaren voorafgaan, waarin de kerk tot grote bloei komen zal.*¹³

Nieuwe uitleggers nemen het getal duizend symbolisch. De getallen in de Openbaring aan Johannes zijn zinnebeeldig én zo willen zij, dat ook het duizendtal uit Openbaring 20 niet letterlijk te nemen zij, maar als uitdrukking van een volkomen volheid. 1000 is 10 x 10 x 10. Reeds is 10 't getal der volkomenheid; tot de derde macht verheven, beduidt dus dit getal een aller volkomenste volheid. Deze dan zien bedoelde uitleggers in geheel de tijd des Nieuwen Testaments. Christus heeft satan overwonnen en hem gebonden en doet Zijn Kerk heersen over de vijanden. Wij zouden dan sinds de verheerlijking van Christus reeds in de duizend jaren zijn.

Hoeveel er ook voor pleit dat de getallen in de Openbaringen zinnebeeldig verstaan moeten worden, *toch gevoelen wij ons meer aangetrokken tot hen, die na de overwinning van de antichrist een bijzondere opbloeiing van de kerk verwachten, al volgt daarop de ontzettende inzinking, waarna Christus zal komen op de wolken en het eindgericht houden.*

Maar met beslistheid hebben wij te verwerpen alle Chiliasme, dat een komst van Christus vóór de oordeelsdag verwacht en een opstanding uit den dood van de rechtvaardigen vóór dat Christus alle doden zal doen verrijzen, om geoordeeld te worden. Christus blijft in de hemel en Hij zal Zijn Kerk also bewaren en regeren door Zijn Koninklijke macht, dat de vijanden over haar niet heersen; doch omgekeerd zullen de oprechten over hen heersen in dien morgenstond, Ps. 49. *O, hoe groot is het goed, dat God weggelegd heeft voor degenen, die Hem vrezen.*

Saambinder 13 november 1941

Het duizendjarig rijk. Door ds. G.H. Kersten.

X. stelde nog eens de vraag *of het Duizendjarig Rijk komen zou en wanneer?*

...

Maar wat betekenen dan de woorden in Openb. 20 : 2, 3: "En hij greep den draak, de oude slang, welke is de duivel en satanas en bond hem duizend jaren en wierp hem in den afgrond en, sloot hem daarin, en verzegelde die boven hem, opdat hij de volken niet meer verleiden zou, totdat de duizend jaren zouden geëindigd zijn. En daarna moet hij een kleinen tijd ontbonden worden".

Zonder twijfel spreken deze woorden van een door God bepaalde tijd die aan de dag van Christus' wederkomst zal voorafgaan en die gevolgd zal worden door een ontbinding van satan, als wanneer hij bij vernieuwing zijn helse macht onder Gods toelating op aarde ontketenen zal.

Dit binden van satan zal omtrent duizend jaren zijn. Wanneer nu breken die duizend jaren aan?

A. Sommigen onzer Godgeleerden nemen den tekst letterlijk en stellen dan een tijdperk dat komen zal, waarin satan omtrent 1000 jaren zijn verleidende en verdervende macht op aarde niet zal kunnen te werk stellen. Gedurende deze tijd zal dan de kerk tot grote

¹³ In zijn Dogmatiek zwakt ds. Kersten deze verwachting af.

bloei komen. Dit stellen deze godgeleerden, doch met verwerping van de Chiliastische dwalingen. Men leze b.v. *Brakels Redelijke Godsdienst*.

B: Anderen daarentegen nemen die duizend jaren niet letterlijk. De getallen in de Openbaringen hebben zinnebeeldige betekenis, b.v. 7 en 10 zijn getallen der volkomenheid. Duizend is $10 \times 10 \times 10$ en betekent dus de volkomen volheid. De duizend jaren in Openbaring 20 genoemd zien dan naar deze verklaring op de volheid des tijds, waarin satan gebonden is, d.i. de tijd des Nieuwen Testaments.

Christus zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen. Van de draak en zijn engelen staat geschreven, nadat des Mensen Zoon ten hemel is opgenomen: „Hun plaats is niet meer gevonden in den hemel”. Onder het Oud-Verbond was ook de duivel, de verklager der broederen, met de engelen voor Gods troon, om Job te verklagen. Eer Christus Zijn werk had volbracht eiste satan, staande aan Jozua's rechterhand, diens veroordeling. De duivel beriep zich op het recht Gods tegen de uitverkorenen. Aan dat recht is volkomen verheerlijkt. Voor hemel en hel is het geopenbaard, dat Sion door recht verlost is. Het is uit met de verklager der broederen. Satan wordt niet meer toegelaten één beschuldiging ook maar in te brengen. Het is des Apostels geloofsroem in Rom. 8: „Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?” Satan is gebonden. Hij is gebonden in den poel des afgronds waaruit hij niet opkomen kan, dan alleen voor zoover God hem toelaat; om zijn werk op aarde te doen en in de hand Gods het oordeel over de wereld te volbrengen; zowel geestelijk (het beest uit de zee) als lichamelijk (het beest uit de aarde, Openb. 12). Deze duizendjarige binding van satan zal dan omvatten de ganse tijd sinds Christus triomferend ten hemel voer met gejuich en geklank der bazuin.

En nu zal de duivel eer Christus op de wolken wederkomt een tijd gegeven worden, waarin hij met grote kracht zijn helse woede op aarde tonen zal. Het zal een vreselijke tijd zijn, doch daarop zal de overwinning der uitverkorenen volgen, die met Christus voor aller oog zullen worden opgenomen.

Nu willen wij niet twisten over de onder A en B gegeven verklaringen. Maar ten allersterkste verwerpen wij een duizend-jarig-rijk, zoals de Chiliasten leren. En voorts, moge de Heere ons hart vooral zetten om hetgeen tot onze eeuwige vrede dient. De vraag moge voor ons hoofdvraag worden of wij de Heere zonder verschrikken zullen kunnen ontmoeten; of wij de dag Zijner toekomst kunnen verdragen. Laat ons niet in vele zaken verstrikt raken, waarvan de volle oplossing door de Heere alleen kan gegeven worden en waarvan ons nog niet de volkomen openbaring is gegeven, doch dat er een jagen zij om onzes levens wil. De ontzettende tijden, die wij beleven, wijzen naar de grote dag des oordeels, die komt. Als Gods oordelen in deze wereld reeds zo ontzaglijk zijn, wat zal het ons dan wezen als wij God zullen ontmoeten buiten Christus. En hoe gelukkig is dat volk, dat deel heeft in de eerste opstanding. Dat dit volk velen tot jaloersheid verwekke en zijn Hemel-Koning door het geloof met blijdschap verwachtte, zo Hij éénmaal komen zal, om hen met Hem te doen ingaan in de zaligheid, die Hij hun verworven heeft.

Conclusie

Ds. G. H. Kersten schrijft dus: *nieuwe uitleggers nemen het getal 1000 symbolisch*; enzovoort. Deze nieuwe uitleggers zijn ongetwijfeld de theologen uit de school van de Dr. A. Kuyper en professor Bavinck. Onder deze theologen waren bekwame Schriftuitleggers. Echter over de leer van de onvervulde profetie weken ze bewust af van de uitleg van de Schrift zoals onze gereformeerde vaders die hebben nagelaten, als een dierbare pand. Zij verdraaiden de Schrift tot nadeel van zichzelf en anderen. Helaas. Laten wij ons liever aansluiten bij de uitspraak van dominee Kersten: ... ***toch gevoelen wij ons meer aangetrokken tot hen die na de overwinning van de antichrist een bijzondere opbloeiing van de kerk verwachten ...***

Deze geloofsverwachting en geloofswerkzaamheden worden door velen hevig bestreden, zoals het met alles is wat de eer van Christus ten toon spreidt. Het is wel heel smartelijk en pijnlijk dat veel voorgangers en leden uit al de afgescheiden kerken de visie van Dr. Kuyper geheel of deels hebben overgenomen. Er zijn mensen die voor de leer van Christus strijden en de kroonrechten van koning Jezus verdedigen maar toch verwerpen zij de uitleg van de Schrift door de vaders en kiezen voor een meer thans gangbare mening.

Men verdedigt zich met de volgende argumenten:

1. *Alle getallen in de Openbaring zijn symbolisch.*

Nee, niet alle. Laten zij bedenken dat de zeven sterren in de hand van Christus en de zeven kandelaren een type waren van letterlijk 7 gemeenten. De 12 geslachten van Israël zien letterlijk op de 12 zonen/stammen van Jakob, een type van Israëls volk zowel natuurlijk als geestelijk. De zeven zegels, zeven bazuinen en de zeven fiolen waren werkelijk alle drie typen van 7 afzonderlijke tijdperken die de Almachtige door Zijn engelen uitvoert. De 1260 dagen zijn letterlijk 3,5 jaar, die een profetische betekenis hebben zoals in Ezechiël 4:5 staat: *jaren naar het getal der dagen*. De ene engel die een keten in Zijn hand had en de satan 1000 jaren bond is letterlijk één engel en geen twee. De kanttekening verwijst naar Michael, een Naam van de Verbondsengel Christus. Die bewuste periode noemt die Engel zes keer 1000 jaar. Dit is dus geen 2000 jaar. In die woorden van de Zoon van God is niets verdraaid, noch verkeerd. De discussie wanneer deze 1000 jaar begonnen zijn of nog moeten aanvangen laten we nu buiten beschouwing. 1000 jaar kan van Gods kant gezien een dag zijn, zoals Petrus zegt in 2 Petrus 3:8. Maar dat betreft iets heel anders.

Ds. Kersten schrijft: *Nu willen wij niet twisten over de onder A en B gegeven verklaringen*. De waarheid verdedigen is ons aller werk. Maar Paulus schrijft wanneer iemand zwak is in het geloof op een bepaald punt, dat wij dan niet moeten twisten. Want de ruzie verzwakt niet het geloof van hen die op dit punt vast staan, maar ruzie verbittert degene die hierin zwak is; of het ergert onze broeder. Romeinen 14.

2. *Dat Paulus en de apostelen met geen woord spreken over een heerlijke kerkstaat.*

Dit is werkelijk een grove en ernstige beschuldiging gericht tegen de Auteur van de Heilige Schrift. Laten zij Romeinen 11 onderzoeken met de beste uitleggers die zij kunnen vinden.

3. *Dat Gods kerk altijd vervolgd zal worden.*

Persoonlijk kruis, druk en vervolging om een lijdende Borg gelijkvormig te mogen worden sluit een heerlijke kerkstaat niet uit.

4. *Dat de voorstanders van een heerlijke kerkstaat evenals de discipelen zijn, die Christus Persoonlijk verwachten en ook een heerlijke staat van Israël.*

De Heere Jezus weerlegde de verkeerde mening van de discipelen wat de tijd van de oprichting van Israëls koninkrijk betreft. Handelingen 1. De zaak zelf - hoewel niet op de wijze als de discipelen dachten - bevestigt Hij met de wetenschap dat de Vader dit in Zijn handen houdt.

Christus openbaarde zich zichtbaar aan Paulus bij zijn bekering; zo kan Hij Zich ook zichtbaar, maar op een geestelijke wijze openbaren aan het volk van Israël in een punt des tijds en niet langer. Daartoe is geen troon in Jeruzalem nodig. Zijn Geest werkt de beloofde opwekkingen van de Christelijke kerk op aarde uit.

5. *Dat het geloof in een heerlijke kerkstaat zorgeloosheid meebrengt.*

Niets is minder waar dan dat. De binding aan de troon van God, de worstelingen met de Man Die onzichtbaar is voor ons natuurlijk oog, geven net zo min vleselijke rust als Jacob aan de Jabbok had.

6. *Als wij een heerlijke kerkstaat verwachten zijn wij niet voorbereid op onze dood.*

De verwachting van een heerlijke kerkstaat bereidt ons net zo min voor op de dood dan de verwerping van Gods beloften. Voorbereid op de dood worden wij door de gelijkvormigheid aan een lijdende Borg en het uitdienen van Gods Raad op aarde. De dood kan elke dag ons overvallen, tenzij de Heere ons een persoonlijke belofte heeft gegeven die nog niet vervuld is. Zoals Simeon dat hij de Christus met zijn eigen ogen zien zou. En zoals de dood ons vindt, zo vindt de oordeelsdag ons ook.

7. *Wij mogen niet profeteren maar moeten meer bidden.*

Hoe meer wij bidden des te meer zullen wij de profetie van Gods woord waarderen, onszelf verloochenen en de mening van Gods verlichte knechten en kinderen van vroeger tijd hoogschatten. Ja, op de beloften pleiten bij de Heere.

8. *Jezus weerlegt een heerlijke kerkstaat. Als de Heere Jezus wederkomt zal de ware kerk heel klein zijn. Luk. 18:8.*

Na de heerlijke staat van Christus' kerk volgt de overheersing van de Gog en de Magog volgens Openbaring 20. Jezus weerlegt nooit Zijn eigen beloften waar Hij zozeer naar verlangt.

9. *Wij moeten het meest met onszelf te doen hebben: 'strijdt gij om in te gaan'.*

Ieder die de ontzaggenlijke nood van zichzelf leert kennen, ziet ook die van een ander. En waar liefde in het hart is uitgestort tot de naaste, komt dat openbaar in de hoop dat anderen, ja velen voor Christus gewonnen worden.

10. *Die geloven dat de Heere nog een heerlijke staat van de Kerk op aarde geven zal, overdrijven dikwijls en vervallen in eenzijdigheid of worden sektarisch.*

Geloof in Gods Woord is geen overdrijving, maar overgeloof is schadelijk, zowel als het bruto ongelooft wat Christus van Zijn eer berooft. Eenzijdigheid is de visie doordrijven

van één persoon of van onszelf, en dit kan leiden tot sektarisme op een bepaald punt. Wij moeten dit Godverheerlijkend leerstuk niet overlaten aan sekten, terwijl we een volk van getuigen hebben in de oude Gereformeerde geschriften.

11. Als ambtsdragers daar elke week voor bidden, drijven ze dit leerstuk. Dat schuift de voornaamste zaken naar de achtergrond.

Iedereen die 'Onze Vader' dagelijks bidt, smeekt elke dag om de vervulling van de bede: *Uw koninkrijk kome!* Tal van oude schrijvers leren dat de bekering van Israël en de verlevendiging van Christus' kerk op aarde in deze bede inbegrepen is.

12. De geloofsleer van een heerlijke staat van Gods kerk strijdt thans met de leer en vrede in de kerk; dat zou in sommige gevallen censuurabel moeten zijn.

Die bidt voor de heerlijkheid van Christus in de toekomst, zal zeker niet minder bidden voor de kerk op aarde zoals ze er thans uitziet. Die bidt voor een ongelovig Jodendom zal zeker ook bidden voor de vervallen kerk die zich thans zo ongelovig openbaart. Die bidt voor Gods volk die nog geboren moeten worden, zal zeker bidden voor de wedergeborenen die op een bepaald punt van de Heere afwijken.

Die bidt voor genezing van het ongeloof in anderen, zal zeker bidden voor het eigen zielenleven wat soms onbewust in veel erger ongelovige afwijking kan leven dan de verwerping van de profetie. In elk geval zijn zij te bestraffen die geloven in een heerlijke staat van Christus' kerk, maar daarmee zo weinig worstelen aan de genadetroon. Maar die met zijn kerkelijke schuld van ongeloof en liefdeloosheid de zoom mag aanraken van de Hogepriester in de hemel, zal van het ene verzoend en van het ander gereinigd worden. *Nu, zovelen als er naar deze regel - Christus Koning in leer en leven - zullen wandelen, over hen zal zijn vrede en barmhartigheid; en over het Israël Gods.*